T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MARDİN ÖRNEĞİ

Züleyha AKKUŞ

ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2017

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MARDİN ÖRNEĞİ

Züleyha AKKUŞ

ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2017

Doç. Dr. Güzel YILMAZ danışmanlığında, Züleyha AKKUŞ'un hazırladığı "**Tarım sektöründe iş sağlığı ve güvenliği Mardin örneği**" konulu bu çalışma 06.07.2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman	: Doç. Dr. Güzel YILMAZ	……
Üye	: Prof. Dr. Nurcan KÖLELİ	…….
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Deniz UÇAR	……

Bu Tezin Çevre Mühendisliği Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof. Dr. Halil Murat ALĞIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET i
ABSTRACT ii
ŞEKİLLER DİZİNİ iv
ÇİZELGELER DİZİNİ v
1. GİRİŞ 1
2. KURAMSAL TEMELLER 3
2.1. Tarım Sektörü Kavramı 3
2.1.1. Tarım sektörünün işlevleri 4
2.1.2. Tarım işletmelerinin sınıflandırılması 5
2.1.3. Tarım sektörünün ekonomideki yeri 7
2.2. Türkiye'de Tarım Sektörünün Yapısı ve İstihdam 9
2.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı 16
2.4. İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışmalarının Amaçları 17
2.5. Tarım Sektöründe Çalışan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Önemi 18
2.6. İş Sağlığı ve Güvenliği Alanındaki Gelişim 20
2.7. İş Sağlığı ve Güvenliği Bilinci 21
3. MATERYAL ve YÖNTEM 23
3.1. Materyal 23
3.2. Yöntem 24
3.2.1. Araştırma modeli 24
3.2.2. Evren ve örneklem 24
3.3.3. Araştırmaya katılanların demografik özellikleri 26
3.3.4. Veri toplama aracı 34
3.3.5. Verilerin çözümü 34
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 36
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 36
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 38
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 40
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 41
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 42
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 44
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 45
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 46
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 48
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 50
5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 51
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 51
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 52
5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 52
5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 52
5.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 53
5.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 53
5.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 53
5.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 54
5.10. Öneriler 54
5.10.1. Uygulamaya yönelik öneriler 54
5.10.2. Araştırmaya yönelik öneriler 55
KAYNAKLAR 56
ÖZGEÇMİŞ 58
EKLER 59
EK 1 Tarım Çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Ölçeği 59

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TARIM SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MARDİN ÖRNEĞİ

Züleyha AKKUŞ

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman : Doç. Dr. Güzel YILMAZ
Yıl: 2017 , Sayfa: 59

Tarımsal üretimde; çalışılan alan, çalışma şartları, makineleşme, mevsim farklılıkları, kullanılan kimyasallar, teknoloji, üretim yönetimi gibi daha birçok farklılık karşımıza çıkmaktadır. Her bir tarımsal üretimde iş ve işlemler, kullanılan araç, gereç ve makineler farklılık gösterdiği için ayrı ayrı tehlike kaynaklarını tespit etmek ve alınabilecek önlemleri belirlemek iş sağlığı ve güvenliği açısından büyük bir önem taşımaktadır. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliği hakkındaki görüşlerini belirlemeyi hedefleyen bu araştırma, sayısal verilere dayalı tarama modelinde bir araştırmadır. Çalışma, Mardin iline bağlı Kızıltepe, Derik ve Artuklu ilçelerinde tarım sektöründe çalışan 527 kişinin çalışma alanını kapsamaktadır. Bu kişiler arasında çalışma grubu (örneklem sayısı) oransal olarak hesaplanmış ve tesadüfî örnekleme (random) yöntemiyle yapılan istatistiki hesaplamalar sonucunda 222 kişiye ulaşılmıştır.αÖrneklem büyüklükleri (= 0.10) çizelgesi baz alınmış ve örneklem büyüklüğü $\pm$ 0.05 örneklem hatası ile en az 96 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın genelinde betimsel istatistikler incelendiğinde genel ortalamanın 1,94 ile iş sağlığı ve güvenliğinin tarım çalışanlarında yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Tarım, İşçi, İş, Sağlık, Güvenlik

ABSTRACT

MSc Thesis

OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY IN AGRICULTURE SECTOR

Züleyha AKKUŞ

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Environmental Engineering

Supervisor : Assoc. Dr. Güzel YILMAZ
Year: 2017 , Page: 59

In agricultural production; There are many differences such as working area, working conditions, mechanization, seasonal differences, chemicals, technology, production management. As each work of agricultural production differs in terms of its operations, tools, equipment and machinery, it is of great importance to identify the sources of the individual hazards and to determine the precautions to be taken in terms of occupational health and safet. This research , which aims to determine the opinions of the workers who work in agricultural sector about occupational health and safety , is a research in the quantitative data based screening model. The study covers the study area of 527 people working in the agricultural sector in Kızıltepe, Derik and Artuklu districts of Mardin. Working groups (sample number) among those persons, are calculated proportionally and as a result of calculation of the statistic made by random sampling method, it reached to 222 persons. Taking into consideration the sample size (a=0.10) table prepared, the sample size was determined as at least 96 with +-0.05 sample errors. When the descriptive statistics of the research are examined, it is found that the general average is 1.94 and the occupational health and safety is insufficient in agricultural workers.

KEY WORDS: Agriculture, Worker, Work, Health, Safety

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın amacı; iş sağlığı ve güvenliğinin ana hatlarının ortaya konulması, Türkiye'de tarım sektöründe iş sağlığı ve güvenliğinin gelişimi ve iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarından elde edilen sonuçları ortaya koymaktır.

Çalışma konumuz olan tez bir yıllık çalışma sonucunda hazırlanmıştır. Çalışma sürecinde, tavsiyeleriyle yardımcı olan, bana kıymetli zamanlarını ayıran saygı değer hocalarıma katkılarından dolayı teşekkürü bir borç biliyorum. Tezin tüm aşamalarında bilgi ve tecrübesini esirgemeyen ve bana rehberlik eden danışman hocam Sayın Doç. Dr. Güzel YILMAZ'a, her zaman ve her koşulda yanımda olan aileme ve hiçbir desteğini esirgemeyip bana güç veren eşim Edip AKKUŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, sabırla sorularımı yanıtlayan tarım işçilerine ve araştırmanın yapıldığı tüm arazi sahiplerine yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 3.1. Mardin tarım sektöründe çalışanların evren ve örneklem dağılım grafiği 25
Şekil 3.2. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalıştıkları ilçeler grafiği..... 26
Şekil 3.3. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin yaş grafiği 27
Şekil 3.4. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin cinsiyet grafiği..... 28
Şekil 3.5. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin gelir durumu grafiği..... 29
Şekil 3.6. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalışan kişi sayısı grafiği 30
Şekil 3.7. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği kurulu grafiği 31
Şekil 3.8. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin kaza geçirme grafiği 32
Şekil 3.9. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma grafiği..... 33
Şekil 4.1. Çalışılan ilçe değişkeni betimsel istatistik grafiği 37
Şekil 4.2. Yaş değişkeni betimsel istatistik grafiği..... 39
Şekil 4.3. Cinsiyet değişkeni betimsel istatistik grafiği..... 41
Şekil 4.4. Gelir durumu değişkeni betimsel istatistik grafiği 42
Şekil 4.5. Çalışan sayısı değişkeni betimsel istatistik grafiği..... 43
Şekil 4.6. İSG kurulu olup olmama durumu değişkeni betimsel istatistik grafiği..... 45
Şekil 4.7. Kaza geçirme değişkeni betimsel istatistik grafiği..... 46
Şekil 4.8. Uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumları değişkeni betimsel istatistik grafiği 47
Şekil 4.9. İş sağlığı ve güvenliği korelasyon grafiği 49

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 4.1. Çalışılan ilçe değişkenine göre ortalamalar 36
Çizelge 4.2. Çalışılan ilçe değişkenine göre anova çizelgesi sonuçları 37
Çizelge 4.3. Yaş değişkenine göre ortalamalar 38
Çizelge 4.4. Yaş değişkenine göre anova çizelgesi sonuçları 39
Çizelge 4.5. Cinsiyet değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları 40
Çizelge 4.6. Gelir durumu değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları 41
Çizelge 4.7. Çalışan sayısı değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları 43
Çizelge 4.8. İSG kurulu olup olmama durumu değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları 44
Çizelge 4.9. Kaza geçirme değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları 45
Çizelge 4.10. Uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumları değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları 47
Çizelge 4.11. Demografik değişkenler ile iş sağlığı ve güvenliğinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi çizelgesi 48

1. GİRİŞ

Genel bir tanımla iş sağlığı ve güvenliği, iş yerlerinde işin yapılması sırasında fizikî çevre koşulları sebebiyle çalışanların karşılaştıkları sağlık sorunları ve mesleki tehlikelerinin ortadan kaldırılması ve azaltılması konusunda işverene getirilen sorumluluklara ilişkin teknik kuralların tamamı olarak ifade edilmektedir.

Günümüzde sanayileşme sürecinin beraberinde getirdiği gelişmelere paralel olarak iş hayatında iş kazaları ve meslek hastalıkları artış göstermiştir. İş sağlığı ve güvenliği konusu, çalışma hayatı içerisinde tüm meslek gruplarında taşıdığı risk ve tehlikeler açısından sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliğinde de oldukça ayrı bir öneme sahip olmaktadır.

Bir toplumda ekonomik gelişmenin sağlanması ve sürdürülebilmesi amaçlanan ve beklenen bir sonuçtur. Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne değin tarım sektörü, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli bir görev üstlenmiş ve dolayısıyla kalkınmada büyük pay sahibi olmuştur. Tarım sektörü çeşitli açılardan yaptığı katkılarla ekonomik gelişme üzerinde sanayi sektörü yanında hayatî bir role sahip olmuştur. Sanayileşme sürecimizde sektörel bağlamda, ekonomik gelişmenin lokomotifi görevini üstlenen tarım sektörü bu görevi bugüne kadar etkin bir şekilde sürdürmüştür. Her sektörde olduğu üzere tarım sektörü de teknolojinin ilerlemesinden etkilenmiştir. Ülkede artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılayabilmek için tarımda kullanılan alet, ekipman sayısı ile kullanılan teknolojinin arttırılması kaçınılmaz hale gelmiştir.

Bugünün tarımında daha fazla yer edinmeye başlayan makineleşme tarım çalışanların iş sağlığı ve güvenliğini dolayısıyla da iş verimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple, tarımsal üretimde, iş kazaları ve iş güvenliği konuları, üzerinde durulması, incelenmesi ve çözümlenmesi gereken önemli bir konu olup, tarımsal üretim alanlarında iş sağlığı ve güvenliğine yönelik daha etkin önlemlerin

alınması da zaruri olmuştur. İş kazaları ve iş güvenliği yönünde gereken önlemlerin alınmaması, insan, makine, zaman ve ekonomik kayıpları beraberinde getirmektedir.

Tezimizin birinci bölümünde giriş, ikinci bölümünde kuramsal temeller, üçüncü bölümünde materyal ve yöntem, dördüncü bölümünde araştırma bulguları ve tartışma, beşinci ve son bölümünde de sonuç ve öneriler ortaya konmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Tarım Sektörü Kavramı

Tarım, en basit anlamıyla hayvansal ve bitkisel ürünlerin üretimini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanabilir. Bu bilim dalı, üretilen tarımsal ürünlerin verim artışı, en uygun şartlarda saklanması ve pazarlanması da inceleme konuları kapsamındadır. Yani tarım, insan hayatının sürdürülebilmesi için gerekli, ekonomik faaliyet konusu olabilecek bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi ve sonuç olarak doğal ortama müdahale edilmesi çalışmalarının tamamını içermektedir.

İnsanoğlunun tarımsal faaliyet alanındaki varlığı beslenme ve giyinme gibi temel ihtiyaçlarını giderme amaçlı ilk ekonomik faaliyet olmuştur. İnsanoğlu tarihsel süreç içinde toprağı temel üretim aracı olarak kullanmıştır. Buna bağlı olarak da tarım sektörü diğer sektörler içinde en temel sektör olmuş ve Sanayi İnkılabı'na kadar da insanların temel geçim kaynağı olmuştur.

Tarım sektörü, özellikle gelişme sürecinin başında olan az gelişmiş ülkelerde, ekonomiye önemli katkılarda bulunmaktadır. Tarımın ekonomiye katkısı, bu sektörün gelişme sürecine katkılarından kaynaklanmaktadır. Tarım, halkın gıda maddelerini sağlayan ve kırsal kesimin temel geçim kaynağını oluşturan, sanayiye ara mal sağlayan ve ihracata katkısı olan bir sektördür (Han ve Kaya, 2006).

Tarım sektörü tüm dünyada her daim önem verilen, çeşitli politikalara savunulan ve desteklenen bir sektör olmuştur. Tarım sektörü, insanlığın en öncelikli ihtiyacı olan beslenmenin karşılanması, nesillerin devam ettirilmesi gibi konularda büyük önem taşımaktadır. Bunların yanında gelişmekte olan ülkelerin başlıca gelir kaynağı olması, sanayi sektörünün gelişimi için gerekli altyapıyı oluşturması, dış ticarete olan katkısı sayesinde tarım, tüm ülkeler tarafından özel önem gösterilen bir sektör olmuştur.

2.1.1. Tarım sektörünün işlevleri

Tarım Türkiye için son derece önemli bir sektördür. Arazi ve su kaynaklarının değeri ve agro-ekolojik şartların çeşitliliği Türkiye'yi tarım faaliyetleri bağlamında önemli bir konuma getirmektedir. Hızlı nüfus artışıyla birlikte Türkiye yakın zamanlara kadar gıdada kendi kendine yeterli ve tarıma dayalı ürünler ihraç eden konumunu korumuştur. Tarım sektörünü ve tarımsal üretimi; toplumların yaşamsal sürekliliğini sağlamada gereklilik arz eden ürünleri üreten sektör olarak ifade etmek mümkün olacaktır (Rehber, 2013).

Ekonomik gelişme sürecinde tarım ve sanayi sektörleri de kendi içlerinde değişip büyüyerek ekonomik gelişmeye katkıda bulunurlar. Tarımın veren sektör yani besleyen sektör olarak katkı yaptığı, sanayinin de alan sektör veya sürükleyici sektör olarak görevini üstlendiği; bu ilişkiye de gelişme-bütünleşme unsurunu gerçekleştirerek ekonomik gelişmeye katkıda bulunurlar. Bu bağlamda tarım faaliyetlerinin öncelikli işlevi besin ihtiyacını karşılamaktır. Tarımsal üretimin, yaşamın sürekliliğini sağlayan en temel ihtiyaçlardan olan besin teminini sağlaması; insanoğlunu besin zincirinin devamlılığını sağlayıcı öneme taşımaktadır (Dinler, 2008).

Tarım ile sanayi arasında belirli bir kaynak rekabeti bulunmakla birlikte, her iki sektör aslında birbirinin alternatifi veya rakibi değil, çoğu açıdan birbirini tamamlayan ve birbirine muhtaç olan üretim kesimleridir. Tarımsal üretim, en basit haliyle sektörel bir üretim alanı olarak düşünülmemelidir. Tarımsal üretimin etkinliğinin arttırılması insanlığın geleceği açısından da önem taşımaktadır (Gürler, 2008). Bu bağlamda sanayileşmedeki ilk itici gücün tarım olduğunu söylemek mümkündür.

Tarımsal üretimin ikinci önemli işlevi, sanayiye hammadde sağlamaktır. Tarım ürünlerindeki verim artışı sanayileşmenin başarılmasını sağlayan unsurdur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında ekonomik bakımdan güçlü bir devlet olmak için sanayileşmek gerektiğine inanılmış ve ülkenin sahip olduğu kaynaklar kullanarak

kurulabilecek sanayi dalları üzerinde önemle durulmuştur. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından sonra da planlı döneme kadar parti programlarında yerli hammadde kullanacak, toplumun zorunlu gereksinmelerini karşılayacak, geniş istihdam olanakları yaratacak tarım ürünlerine dayalı sanayilerin özendirilmesi ilke olarak yer almıştır.

Üçüncü olarak ise, toplumun sağlığı ve ruhsal dengesinde işlev görevi bulunmaktadır. Burada ekonomik etkisi dışındaki bu yönüyle tarım, insanların toprakla uğraşması ve şehir hayatının stresini toprağa aktarması olarak dile getirilmektedir (Dernek, 2008).

2.1.2. Tarım işletmelerinin sınıflandırılması

Tarım sektöründeki işletmeler çeşitli amaçlar ve farklı parametrelere göre sınıflandırılabilmektedir. Tarım sektörü üretim alanları, bulundukları bölge ve gelirlerine göre sınıflandırılması mümkün olduğu kadar genel olarak büyüklükleri, hukukî statüleri ve faaliyet alanlarına göre sınıflandırılmaktadır (Akdoğan ve Ark, 2011).

Bir tarım işletmesinin büyüklüğü:

- Sahip olduğu arazi büyüklüğü
- Sahip olduğu hayvanların sayısı
- Öz kaynak miktarı
- İşgücü miktarı
- Üretim miktarı
- Tarımsal gelirler
- İşletmenin pazar değeri

gibi ölçütlerle belirlenebilmektedir (Çetin ve Tipi, 2007).

Tarımsal işletmeler toprak büyüklüğüne bağlı olarak büyük işletmeler, orta işletmeler ve küçük işletmeler şeklinde sınıflandırılmaktadırlar. Arazi büyüklüğü açısından 5.000 dekardan daha büyük arazisi olan işletmeler büyük ölçekli işletme

olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında, tam zamanlı işçi çalıştıran işletmeler de büyük ölçekli işletme olarak kabul edilmektedir.

1757 Sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu'nda da belirtildiği üzere; belirli üretim hedefleri olan ve bunlara ulaşma noktasında, faaliyet gösterdikleri bölgenin ekolojik ve ekonomik şartlarları paralelinde değerlendirildiğinde (Ege, 2011);

- Modern tarım uygulamalarını bünyesinde barındıran,
- Üretim planları hazırlayan ve bu planlar dâhilinde faaliyet gösteren,
- Muhasebe kaydı tutan,
- Toprak ve Tarım Reformu uygulanan alanlarda son üç yılda birim alandan, bölge ortalamasının Bakanlar Kurulu'nun tespit edeceği oranda fazla üretim elde eden,
- İşletme tipi ve büyüklüğü açısından; gereklilik arz eden tarım aletlerine ve araçlarına sahip olan işletmeler büyük tarım işletmeleri olarak tanımlanmışlardır.

Arazi büyüklüğü açısından; 500-5000 dekar aralığında arazi büyüklüğüne sahip olan tarım işletmeleri orta ölçekli tarım işletmesi olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında; istihdam ihtiyacını aile üyeleri dışında, kısmen dış kaynaklı olarak temin eden işletmeler de yine orta büyüklükteki tarım işletmesi olarak kabul edilmektedir. Orta ölçekli işletmelerde üretim sürecinde, işletme sahipleri küçük işletmelere göre daha az fiili çalışma sergilemektedirler.

Arazi büyüklüğü bakımından 500 dekardan daha az araziye sahip olan işletmeler ise küçük ölçekli işletmeler olarak adlandırılmaktadır. Bu tip işletmelerin sahipleri kendi ihtiyaçları çerçevesinde üretim yapmaktadır. Kimi zaman az miktarlarda ihtiyaç fazlası ürün de elde edilebilmektedir.

Tarım işletmecisi işlediği toprağın tamamına veya bir kısmına sahip olabilir. Eğer işletmecinin kendi toprağının yanı sıra kiraya ya da ortaklığa tuttuğu arazi varsa, bu durumda işlediği toprağın bir kısmına sahip demektir. Devlet

işletmelerinde ise sermaye olarak devletin kaynakları kullanıldığı için gösterilen özen daha az olmaktadır (Tunçez, 2011).

Bir diğer hukuki tanım ise tarım kooperatiflerdir. Kooperatif genel olarak birlikte çalışma anlamına gelen, ekonomik işbirliğini ifade etmektedir. Kooperatiflerin genel amacı; üyeler için girdi temini sağlamak, ürünün pazarlanmasını sağlamak ve kredi desteği sunmak gibi rolleri üstlenmektir (Rehber ve Tipi, 2005). Kooperatifçilik, tarım işletmesinde üretim faktörlerinin daha rasyonel kullanılmasını sağlamaktadır.

2.1.3. Tarım sektörünün ekonomideki yeri

Dünyadaki insan nüfusunun ihtiyaçlarının karşılanmasında sürdürülebilir tarımsal yapılar tesis etmek son derece büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple, tarım sektörü, dünya nüfusunun sağlıklı bir şekilde beslenmesi için dikkatlice yönetilmeli ve geliştirilmelidir.

Tarımın tanımı yapılmak istenirse, dar anlamda, bitkisel ve hayvansal üretim olarak tanımlanabilir. Daha geniş perspektiften bakıldığında ise, tarım ürünlerin işlenmesi, girdilerin üretimi ve temini, ürünlerin pazarlanması gibi birçok faaliyet tarımın tanımı içine alınabilir. Tarım ekonomisi ise, üreticilerin tarım ürünlerini üretmek amacıyla, toprak, emek, sermaye ve yönetim yeteneği gibi kıt üretim faktörlerini kullanırken nasıl tercih yapacaklarını incelemektedir (Gürler, 2008).

Günümüz azgelişmiş ülkelerinde hâkim sektör olan tarım, ekonomik kalkınma için tek finansman kaynağıdır. Sektörde dönüşüm ve gelişim zaman ve sabırlı olmayı gerektirmektedir. Bu sebeple tarım alanında uluslararası düzeyde çok sayıda anlaşma söz konusudur (Çakmak ve Akder, 2005).

Tarım sektörü, geçmişten beri tüm dünyada çeşitli yollarla desteklenen bir sektördür. Sanayi devriminden sonra hâkim sektör olma önemini kaybetmeye başlasa da hiçbir zaman tamamen gözden çıkarılmamış, özel önem verilerek dış rekabete

karşı korunmuştur. Ülke vatandaşlarının besin ihtiyacının karşılanması gibi stratejik işlevinin yanı sıra, ulusal gelir ve istihdama, ihracata, girdi-çıktı bağlantılarıyla çeşitli sanayi dallarına katkısı nedenleriyle tarım sektörü tüm devletler için ekonomik ve sosyal yönden özel önem verilen bir sektör olmaktadır (Acar ve Doğan, 2006).

20. yüzyılla birlikte sanayileşmiş ülkeler, tarımdan elde ettikleri artıkları, sanayileşme sürecinde yatırımlara dönüştürerek sanayileşme ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmuşlardır. Tarım sektöründe verimliliği artırmanın en temel yolu, toplam faktör verimliliğini artıracak şekilde sermaye yatırımı yapmaktır. Böylece tarımsal işletmelerin diğer ülkelere göre daha rekabetçi bir konuma ulaşması sağlanabilmektedir.

Tarımsal yayılma sürekli bir eğitimin parçasıdır. Tarımsal büyüme ve genişleme için tarım sektöründe çalışanların çalışma koşullarını değişen yeni teknik şartlara ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde yeniden düzenlemek gerekmektedir. 19. yüzyılın sonlarına doğru tarımsal yayılma süreci İngiltere ve ABD'de başlamıştır. Tarımsal yayılma çiftçilerin eğitimi, teknoloji transferi ve danışmanlık hizmetleri şeklinde üç temele oturtulmuştur.

Tarımın her ülke açısından görece önemi ülkenin gelişmişlik seviyesine göre farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasında tarımsal gelir yönünden oldukça büyük bir fark bulunmaktadır. Tarımsal gelirin gelişmiş ülkelerde yüksek olmasının sebebi, sermaye birikimi, teknik bilgi ve verimlilik artışlarıdır. Verimlilik artışı makineleşme ve daha teknik uzmanlaşmayı da beraberinde getirerek tarımsal üretimin artmasına imkân vermektedir (Kazgan, 2003).

Küreselleşmenin artması ile tarım sektörünün önemi aşağıdaki nedenlerden dolayı daha da artmaktadır (Çakmak ve Akder, 2005).

- Tarımsal araştırma ve teknolojik gelişmenin teşviki, yeni teknolojilerin gelişmekte olan ülkelere aktarımı,

- Yeni öğrenilen bilgilerin eğitim ve yayım yoluyla etkin biçimde uygulanması ile tarımsal yapının güçlenmesi, biyoteknolojinin özendirilip geliştirilmesi,
- Doğal kaynakların etkili şekilde kullanılmasını sağlayıp, doğal dengeye zarar vermeden ekolojik tarımın yapılması,
- Her ülkede tarımın gelişmesi, gelecek kuşakların gıda güvenliğinin garanti altına alınması.

İnsanlığın en ilkel örgütlenme ve yaşama biçiminden, tarım toplumuna buradan, sanayi ve bilgi toplumuna geçişte gerçekleşen toplumsal dönüşümler zaman almış ancak gerçekleşmiştir.

1980 sonrasında dünya gıda sistemi büyük değişime uğramıştır. Dünya ekonomisinde tarım ürünleri ticaretindeki değişim ve gelişmeler karşısında, Dünya Ticaret Örgütü dünya tarım ürünleri ticaretinin belirli kurallar dahilinde daha serbest hale getirilmesi için düzenlemeler yapmaya ve ülkeleri bu konuda zorlamaya başlamıştır (Aysu, 2006).

Tarım ve gıda politikaları yeni teknolojilerin geliştirilmesinde ve uygulamaya konulmasında etkili olmaktadır. Nedensellik ilişkisi ters yönde de olabilmektedir. Sanayinin yapısı da, politikaları ve yeni teknolojileri belirlemede etkili olabilmektedir. Tarımda mal ve ürün akımı tarıma girdi sağlayan sektörlerden başlamakta, çiftçiler ve hammadde işleme sanayileriyle devam etmekte ve ürünün tüketicilere ulaşmasını sağlayan dağıtımcılar ve perakendecilerle sona ermektedir. Yukarıda bahsedilen ana unsurlar bu akımı her iki yönde etkileyebilmektedir. Tarım sektörünün tanımı genişlemekte ve bu da kavramsal düzeyde değişikliği gerektirmektedir (Çakmak ve Akder, 2005).

2.2. Türkiye'de Tarım Sektörünün Yapısı ve İstihdam

Cumhuriyet döneminde tarım sektörünün geliştirilmesi amacıyla kuruluş yıllarından itibaren bir takım yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerin en başında gelen

aşar vergisinin kaldırılması ile üreticiyi korumak ve üretimi arttırmak amaçlanmıştır. Arazi üzerinde elde edilen kazançtan alınan pay ortadan kalkarak üreticinin geliri artmış ve üretime teşvik edilmiştir (Aysu, 2001).

Bir ülkenin sosyoekonomik değişimi incelenirken nüfusun zaman içindeki değişimi oldukça önemli bir göstergedir. Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerde nüfusun değişim hızı, gelişmiş ülkelere oranla daha yüksektir. Türkiye'de gelişmekte olan ülke kategorisine girdiğinde nüfusunda önemli değişimler yaşanmış ve kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı giderek azalmıştır. 1927'de sanayi devrimini gerçekleştiremeyen Türkiye'de sanayinin gelişimi 1970'li yıllarla başlamıştır. Bu döneme kadar kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı %70 seviyelerinde iken 1970'ten sonra bu oranda düşüş yaşanmıştır. Tarımsal destekleme politikalarında yapılan azaltmalar, uygulanan serbestleşme politikaları ve sanayi sektörünün gelişimine verilen önemin artması, tarım sektörünün ekonomi içindeki ağırlının azalmasına, sanayinin ekonomi içindeki payının ise artmasına sebep olmuştur.

Türkiye'nin sanayileşme eğiliminin düşük olduğu 1923-1950 yılları arasında kırsal nüfusun toplam nüfusa oranında önemli değişimler yaşanmamıştır. Ancak bu yıllardan sonra sanayinin gelişmeye başlaması, tarımda makineleşmeye yol açmış ve nüfustaki artış ile birlikte topraklar yetersiz hale gelmiştir. Böylece göçler başlamış ve kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı azalmıştır (Tunç, 2002).

Türkiye'de 1968 yılında Gayrı Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) yaklaşık % 40'ı tarım sektörüne aittir. Yaşanan gelişmeler ile tarımsal GSMH sürekli olarak artmış ancak özellikle hizmetler sektöründeki artış hızının daha fazla olması, tarımın GSMH içerisindeki payında azalmalara yol açmıştır. Ancak 1980'lere kadar tarım GSMH içerisindeki önemli ölçüdeki payını korumuştur.

1960'tan sonra ekonomik gelişmede önceliğin sanayi sektörüne kaydırılması ve diğer sektörlerin buna paralel olarak gelişmesi tarım sektörünün ekonomi içindeki payını azaltmış ve bu gelişme yapısal bir dönüşüm olarak kabul edilmiştir. Fakat tarım sektörü bu gelişmelere rağmen, ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğuna gelir ve

istihdam sağlamayı halen sürdürmektedir. Nitekim kırsal alanda yaşayan insanların en başta gelen istihdam kaynağı yine tarımdır.

Aynı şekilde, kırsal alanda yaşayan ve tarım ile uğraşan nüfus da yıllar itibarı ile kentlere göç etse de, 1980'li yıllara kadar tarımsal nüfus toplam nüfus içerisinde en büyük paya sahiptir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaklaşık % 80 paya sahip olan tarımsal nüfus, 1960'ta % 68 ve 1980'de % 59 seviyelerine gelmiştir. Tarımsal nüfustaki asıl azalış 1980'li yıllarla başlayacaktır.

Sonuç olarak Türkiye'de tarım, Cumhuriyet'in kuruluşundan 1980 yılına kadar olan dönemde, ekonomiye hâkim bir sektör niteliğindeydi. Nüfusun % 80 kadarı tarım sektöründe istihdam edilmekteydi ancak teknolojik yetersizlikler sebebi ile kısıtlı üretim söz konusuydu (Eraktan, 2001).

Türk ekonomisinde tarımın özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Türkiye 1980'li yıllar sonrasında ekonomik büyümede özellikle sanayi sektörüne önem verilmesine rağmen, tarım sektörü istihdam boyutunda, önemli pozisyonunu halen korumaktadır. Tarım sektörü hizmetler sektörünün ardında en önemli istihdam alanıdır. Öyle ki, toplam istihdamın yaklaşık üçte birlik bölümü tarımda bulunmaktadır. Kuşkusuz bu oranın, gelişmiş ülkeler AB ile karşılaştırıldığında, çok yüksek olduğu açıktır. Ancak, bunun kısa bir zaman dilimi içinde gelişmiş ülkeler düzeyine çekilebilmesi de olası görünmemektedir (Tabakoğlu, 2003).

Tarımdaki teknik gelişme üretim faktörlerinin, kaynakların, fizikî ve ekonomik verimliliğini artırmaktadır. Türkiye'de tarım politikalarında 2000'li yılların başından itibaren değişikliğe gidilmiştir. Sanayide meydana gelen bir gelişme aynı zamanda tarımsal girdilerin maliyetini ve fiyatını düşürerek tarıma dayalı ürün kullanımını ve dolayısıyla da tarım sektöründen gelen gelirleri artırmakta, diğer taraftan da tarım sektöründeki işgücü fazlalığını azaltarak yeni teknolojilere olan ihtiyacı ve eğilimi artırmaktadır. Böylece tarımsal teknolojilerin gelişmesi ve yaygınlaşması hızlanmaktadır.

Tarımsal kalkınmada gerekli olan teknolojik uygulamalar nitelikli işgücünü gerektirmektedir. Mevcut tarım sektörünün yapısı, nitelikli teknik personel istihdam edebilecek düzeye gelmediği gibi, genellikle küçük aile işletmesi niteliğindeki bu işletmeler orta veya yüksek düzeydeki herhangi bir eğitime ilgi göstermezken, bu okullarda eğitim gören öğrencilerin büyük çoğunluğu, mezun olduktan sonra meslekî alanlarının dışında bir iş yapmak zorunda kalmaktadır. Tarım sektöründe istihdam alanında 2000 – 2010 arası iki farklı dönem yaşanmıştır. Bu dönemleri 2000-2007 arası ve 2007 – 2011 arası olmak üzere iki ayrı döneme ayırmak mümkündür. Tarım sektörü istihdamı 2007 yılında 4,9 milyon kişiyle toplam istihdam içerisinde % 23,5'lik pay alarak tarihinin en düşük düzeyine inmiştir. 2007 yılını takip eden yıllarda ise, tarım sektörü istihdamı uzun dönemli seriye zıt hareket etmiş ve yükselme eğilimine girmiştir. Bu durumu açıklamaya çalışan farklı görüşler olmakla birlikte, 2008 yılının sonunda başlayarak 2009 yılı boyunca ülkemizde de etkisini gösteren küresel ekonomik krizin sanayi ve hizmetler sektörlerinde daha ağır hissedilmesi sonucu tarım sektörünün görece istihdam payının arttığı anlaşılmaktadır (Hatunoğlu ve Eldeniz, 2012).

Nüfus olarak kalabalık ülkelerde tarım sektörü istihdam deposu niteliğindedir. Ekonomik gelişme evresinde olan ülkeler, tarım dışı sektörlerde ihtiyaç duyduğu işgücünü tarım sektöründen sağlar. Bu şekilde gelişmekte olan ülkelerin tarımsal istihdamı azalırken, sanayi ve hizmetler sektöründeki istihdamı artmaktadır.

Genel olarak tarım sektöründeki istihdam payı ile ülke ekonomik gelişmişlik düzeyinin ters yönlü bir ilişkiye sahip olduğu kabul edilmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, Türkiye'deki tarım sektörü istihdamındaki düşüş olumlu bir gösterge olarak nitelendirilebilir. Bunun yanında, bir ülkede işgücünün tarım dışı sektörlere kayabilmesi ve bunun gelişmişlik olarak gösterilebilmesi için, ülkede tarım dışı yeni istihdam alanları yaratabilecek yetenekte olması gerekmektedir (Şahinöz ve Teoman, 2005).

Sanayileşme ve insan gücünün yerini makinelerin alması, tarımda insana olan ihtiyacın azalması ile tarım kesiminin sanayiye yönelmesi, şehirlere olan göçleri

arttırmıştır. 1980'de % 43.91 orana sahip olan kentsel nüfus, 2000'de ise % 59,92'ye, 2013'te ise % 91,35'e yükselmiştir (T.C Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı).

Türkiye'de istihdam edilen işgücü incelendiğinde, tarımdaki aktif iş gücünün düştüğünü görmekteyiz. Bu düşüşün nedenlerini; tarımda makineleşme, uygulanan kalkınma politikalarının öncelikli olarak sanayi kesimini kapsaması ve tarım dışı prodüktivitenin yüksek olması olarak sayabiliriz. İzlenen kalkınma politikalarında bir değişme olmadığı takdirde köy nüfusunun ve böylelikle de istihdamın daha da azalacağı tahmin edilmektedir. Bilindiği gibi tarım sektörü diğer sektörlere, özellikle sanayi ve hizmet sektörlerine işgücü transferi yaparak ekonomi ve gelişmeye katkıda bulunmaktadır. Sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de emek -yoğun üretimden sermaye-yoğun üretim tekniklerine geçilmeye başlanmasıyla giderek emek talebinin daralmasına neden olacaktır.

Türk tarımında istihdamın evrim sürecine bakıldığında, tarımda sanayileşme ve makineleşmeyle yapısal değişikliklerin gündeme geldiği görülmektedir. Makineleşme, tarımsal faaliyette bulunan toprakların genişlemesine yol açmaktadır. İzlenen sürelerde kırsal kesimde nüfus artışı olmasına karşın, miras yoluyla araziler parçalanmakta ve dolayısıyla tarım işletmeleri küçülmektedir. Bu yapısal gelişmeler çerçevesinde kendi işletmelerindeki tarımsal faaliyetlerden yeterli geliri elde edemeyen çiftçi aileleri, tarımsal iş olanağı bulmak amacıyla mevsimlik göç etmeye başlamaktadır. Diğer yandan özellikle 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin tarım üzerinde de olumsuz etkisi olmuştur (Uysal, 2006).

Sektörel olarak işgücünün elde ettiği gelir düzeyini değerlendirdiğimizde, tarım kesiminde çalışan hane halkı fertlerinin elde ettiği nispi gelirin, sanayi ve hizmet sektörlerinden düşük olduğu dikkat çekmektedir. Sektörel istihdamın oranlarına baktığımızda tarım kesiminde gelir düzeyinin çok düşük olduğu görülmektedir.

Bugün gelinen noktada gelişmekte olan her ülkede olduğu üzere, ülke nüfusu artmasına rağmen, tarımla uğraşan nüfus oranının geçmişte olduğu gibi Teknolojinin ilerlemesinden tarım sektörümüz de faydalanmış, artan nüfusun gıda ihtiyacını

karşılayabilmek için tarımda kullanılan alet ve ekipman sayısının ve kullanılan teknolojinin arttırılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Söz konusu tarım alet ve makinelerinin kullanılması, ürün kalitesi yanında ürün miktarının artmasını dolaylı olarak sağlayacaktır. Sonuçta bu durum, hem tarımın gelişmesini sağlayacak ve hem de tarıma dayalı sanayileri geliştirecektir.

Türkiye'de kırsal kesimde istihdam edilen nüfus verileri incelendiğinde toplam nüfusun içindeki payın yıllara göre azaldığını görmekteyiz. Kadın ve erkek işgücünde 15 yaş ve üzeri çalışma oranlarında düşme görülmektedir. Bu durumda ülkemizde kırsal kesimde geçim koşullarının zor oluşu nedeniyle göç olgusunun varlığını gözler önüne getirmektedir.

Tarımsal yapının geliştirilerek modernize edilmesinde uygulanacak tarım politikalarından önemli bir tanesi de eğitimdir. Tarım sektöründe istihdam açısından bakıldığında okur-yazar olmayanların oranı diğer sektörlere göre yüksektir. Tarımsal nüfusun eğitimi ve bu eğitime bağlı sorunlar birincil etken olarak sayılabilir. Eğitime bağlı refah düzeyi ve bilinçli üretim sonuçlarının tarım kesiminde sosyoekonomik değişikliklere neden olacağını düşünürsek temel sorunun eğitim olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum iş sağlığı ve güvenliğinde de olumsuz etkiye sahiptir. Tarım kesimi çalışanların gelir seviyesindeki düşüklük ve sosyal güvenlik sistemindeki yetersizlikler nedeniyle tarım kesiminde çalışanlar güvenlik sistemi dışındadır. Sosyal sigortası olmayan çalışanlar, böylelikle sağlık sigortası hizmetlerinden yararlanamamaktadır (İstanbul Ticaret Odası, 2007).

Bugünün tarımında daha fazla yer edinmeye başlayan makineleşme tarım çalışanların iş güvenliğini dolayısıyla da iş verimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple, tarımsal üretimde, iş kazaları ve iş güvenliği konuları, üzerinde durulması, incelenmesi ve çözümlenmesi gereken önemli bir konu olup, tarımsal üretim alanlarında iş sağlığı ve güvenliğine yönelik daha etkin önlemlerin alınması da zaruri olmuştur. İş kazaları ve iş güvenliği yönünde gereken önlemlerin alınmaması, insan, makine, zaman ve ekonomik kayıpları beraberinde getirmektedir (Olhan, 2011).

2.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı

Sağlık, en temel manada hastalığın olmama halidir. Fakat insanoğlunun tarihsel süreçleri içerisinde yaşanan gelişmeler ve değişimler, sağlık kavramı ile ilgili nesnel bir tanım bulunmasını mümkün kılmamıştır. Sağlık kavramı, her bilim alanında kendine farklı bir yönde tanımlama bulmuştur. Tıp, sağlığın tıbbi ve tedavi yönüne yoğunlaşırken, sosyoloji buna psikolojik yönleri de eklemekte, ekolojik yaklaşım ise insanın çevreyle uyumuna yoğunlaşarak bir tanım getirmektedir (Ateş, 2013).

İş sağlığı ve güvenliği, üretim ve işletme güvenliğini sağlayarak çalışanları korumayı hedeflemektedir. 1980'li yıllardan itibaren bilimsel gelişmeler üretim sistemleri yönüyle endüstrinin her alanında köklü değişime sebep olmuştur. Çalışma ilişkilerinde yaşanan değişimler, devletlerin çalışma hayatındaki iş sağlığı ve güvenliğini sağlama sorumluluğunu güçleştirmiş ve yeni yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Devletin anayasal sorumluluklarını yerine getirmede çalışma hayatında iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili konularda karar verme sorumluluğunu tartışılır hale getirmiştir (Baloğlu, 2013).

İş sağlığı ve güvenliği kavramı çalışan sağlığının korunmasını amaçlayan her türlü önlemleri ifade etmektedir. Bu bağlamda, artan üretim ihtiyacıyla beraber çalışan nüfusun toplam nüfus içindeki oranının artması ve beraberinde oluşturulan örgütlü yapı önem kazanmıştır. Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği; artan üretim ihtiyacı ve istihdamla beraber oluşan ve gün geçtikçe önem kazanan bir sağlık mekanizması olarak düşünülmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği birbirinden farklı iki bilim dalının çalışmalarını kapsayacak şekilde bir araya getirilmiş disiplinler arası bir bilim dalıdır. Bu bağlamda iş sağlığı; iş araç gereçlerinden, çalışma ortam ve koşullarından kaynaklanacak tehlikelerin azaltılarak çalışanlar için sağlıklı bir çalışma ortamı oluşması çalışmalarını kapsayan bilim dalıdır. İş güvenliği ise iş ekipmanları, çalışma yöntem ve şekilleri ile çalışma ortamından kaynaklanacak tehlikelerin

önlenerek çalışanların bedenen ve ruhen zarar görmeyecekleri güvenli bir çalışma ortamı oluşturulması çalışmalarını kapsayan bilim dalıdır.

İş sağlığı ve güvenliğinin önem kazanmasının ana nedeni; herkesin yaşama hakkını koruma ve güvence altına alma gerekliliğidir. Çalışanların vermiş oldukları hukuki mücadele ve bunun devamı olarak bireylerin bilinçlenmesi iş sağlığı ve güvenliğinde duyarlılığının artmasının ana nedenini oluşturmuştur. Bunun yanında toplumdaki iş kazası ve meslek hastalıklarından olumsuz etkilenen birey sayısındaki artış ailelerin ekonomik problemler yaşamalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda güvensiz çalışma koşulları çalışanların işyerini benimsemesini engelleyip iş veriminin düşmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı sosyal güvenlik ihtiyacı zamanla bir zorunluluk haline gelmiştir (TMMOB 2011).

İş sağlığı ve güvenliği, çalışanın işe alınışından işten ayrılmasına kadar, çalışana uygun iş verilmesi ile iş yaparken karşılaşabilecek tehlikelere karşı teknik ve organizasyonel önlemler almayı gerektirir. İşçi sağlığı ve iş güvenliği, her meslek grubundan çalışanın, çalışma ortamı ve koşullarından dolayı sağlık durumlarının bozulmasının önlenmesini, çalışanların fiziksel ve ruhsal yapılarına göre uygun işlere yerleştirilmesini içermektedir (Güven, 2012).

2.4. İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışmalarının Amaçları

İş sağlığı ve güvenliğinin temel amacı, üretim alanında görev yapan bütün çalışanları iş sağlığı ve güvenliği açısından memnun etmektir. Çalışanların kendilerini güvenli, huzurlu ve konforlu hissettikleri iş ve çalışma alanları oluşturulmaktır. Bununla beraber çalışanların iş hayatındaki herhangi bir nedenden ötürü sağlıklarını yitirmemeleri de son derece önemlidir. İş sağlığı ve güvenliğinin bir başka amacı da; çalışanların iş güvenliği kaygısı taşımadan üretim yapmalarını sağlamak, dolayısıyla da çalışanların verimliliklerini arttırarak işverenin de memnuniyetini arttırmaktır.

İş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan her türlü çalışma ve düzenlemelerin temel amacı çalışanı korumaktır. İş ortamında alınacak önlemlerle tüm risk alanlarında işletme güvenliği sağlanacaktır.

İş sağlığı ve güvenliğinin uluslar arası boyut kazanması, 1919 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO), 1948 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) kurulması ile gerçekleşmiştir. 1950 yılında iş sağlığı ve güvenliğinin amaç ve tanımları ILO/WHO İş Sağlığı Ortak Komitesi tarafından belirlenmiş ve 1995 yılında yeniden güncellenmiştir.

İş sağlığı ve güvenliği konusu bir uzmanlık dalıdır. Farklı alanlardaki uzmanlık bilgileri doğrultusunda amaçlar yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Sağlık, mühendislik, istatistik bu uzmanlık alanı içindeki alanlardandır. Bu amaçların sağlanması için yapılan faaliyetler, tamamen güvenli iş ortamının oluşturulmasının olanaksız olduğu gözden kaçırılmadan yapılmalıdır. Bununla birlikte yeteri kadar güvenli bir iş ortamının sağlanması daha gerçekçi bir gaye olarak görülmektedir (Akyiğit, 2006).

2.5. Tarım Sektöründe Çalışan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Önemi

Çalışanlar açısından iş kazalarına ve meslek hastalıklarına bakıldığında üretken durumda olan çalışan kaza veya hastalık sonucunda tüketen veya bakıma muhtaç olan bir hale gelecektir (Odman, 2013).

Tarım çalışanlarının dünyadaki dağılımı yoksulluğun etki alanı ile orantılıdır. Zira yoksulluğun dünyadaki dağılımında da oranlar yaklaşık aynıdır. Yoksulluk sağlıksız koşullarda yaşamayı, yetersiz ve dengesiz beslenmeyi beraberinde getirmektedir. Kırsal alanlarda sağlık yatırımlarının yetersiz olması, genellikle bu bölgelerde yürütülmekte olan tarımsal faaliyetlerde çalışanların, hizmetlerden yararlanabilme düzeylerini düşürmektedir. Yoksulluğun sağlık hizmetlerinden yoksunlukla birleşmesi, sektör çalışanlarının sağlık durumlarının daha da kötüleşmesi sonucunu doğurmaktadır.

Tarımsal üretimde çalışanlar kendi hesabına çalışanlar, daimi işçiler, yevmiyeli işçiler ve ücretsiz aile işçileri olarak sınıflandırılabilirler. Yevmiyeli işçiliğe daimi işçilikten daha sık rastlanmaktadır. Zira küçük ve orta ölçekli işletmelerde üretim yapanlar aile işgücü ile üretimi gerçekleştirmekte veya sadece iş yükünün yoğun olduğu dönemlerde işçi çalıştırma yoluna gitmektedirler.

İşyerindeki kazalarla ilgili kullanılabilir verilere yeterince ulaşılamadığından ve ölümle sonuçlanmayan küçük kazaların pek çoğu rapor edilmediğinden, gerçek durum verilere yansımamaktadır. Bir iş kazası ölümle sonuçlandığında da bu durum ölüm sertifikasında sıkça yer almamaktadır.

Meslek hastalıkları ise kısa veya uzun vadede çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktan kaynaklanan rahatsızlıklar olduğundan, bunların tespit edilebilmesi için çok çeşitli araştırmalar yapılması gerekmektedir ancak sektöre yönelik çalışmaların sayısı sınırlıdır. Sektör çalışanlarının bir kısmı zaman zaman diğer sektörlerde de çalışmakta veya başka sektörlerde çalışmasalar bile tarımsal faaliyetlere yılın belli dönemlerinde dahil olmaktadırlar. Üretim dalı, işletme büyüklüğü, mekanizasyon düzeyi gibi pek çok faktöre bağlı olarak riskler farklılık gösterdiğinden, çalışanların hangi riske ne derece ve ne kadar süre ile maruz kaldığının belirlenmesi ile ilgili sıkıntılar yaşanmaktadır. Tüm bu nedenlerle meslek hastalıklarının tespit edilmesi hem zaman almakta hem de zor olmaktadır. Buna bağlı olarak da, meslek hastalığı olabilecek bazı hastalıklar, kayıtlarda genel bir hastalık olarak yer almaktadır.

Meslek hastalıklarının tespit edilmesinde yaşanan sıkıntılara rağmen, yürütülen çalışmalarla çeşitli risklere maruz kalmak solunum yolları problemleri, kas ve iskelet sistemi hastalıkları, hafıza kaybı, dermatolojik rahatsızlıklar, kanser, depresyon, nörolojik problemler, düşük yapma ve kısırlık, doğum sakatlıkları, koma, organ yetmezliği gibi pek çok hastalığın nedeni olduğu ortaya koyulmuştur.

Tarımsal üretimde yer alan riskler çiftliklere ziyarete gidenler için de tehlike oluşturmaktadır. Son yıllarda kırsal/eko turizmin yaygınlaşması, riskleri toplumun

daha büyük bir kesimini tehdit eder hale getirmiştir. Zira çiftliklere ziyarete gidenler belli bir süre çiftlikte yaşamakla kalmamakta, tarımsal üretimin bazı safhalarında da yer almaktadırlar ve tehlikeler konusunda hiç ya da yeterince bilgi sahibi değildirler. Sektör dışında yer alan bireylerin ortama dâhil olması ve bilgi düzeylerindeki eksiklik, konunun önemini daha da artırmaktadır.

Tüm tarafları ilgilendiren ve her bir taraf için hayati önem arz eden sağlık ve güvenlik konusu, kesinlikle göz ardı edilemeyecek bir konudur. Ayrıca bu konu tek taraflı olmayıp, ilgili tüm taraflara çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Devlet, işverenler, sendikalar, toplum tabanlı organizasyonlar ve üniversiteler, kendilerine düşen görevleri layıkıyla yerine getirmelidirler. Kısaca konu ile ilgili taraflar arasında sosyal diyalogun sağlanması çok önemlidir. Sağlık ve güvenlikte istenilen noktaya gelinebilmesi için tüm tarafların işbirliği içinde hareket etmeleri gereklidir. Aksi taktirde başarı şansı çok zayıf olacaktır.

2.6. İş Sağlığı ve Güvenliği Alanındaki Gelişim

Sanayileşmeyle birlikte çalışanların hayatlarının önemli bir kısmı fabrikalarda geçmeye başlamıştır. Dolayısıyla da önceden öngörülemeyen kimi tehlikeler ortaya çıkmıştır. 17. yüzyılda iş sağlığı ve güvenliği konularında önemli çalışmalarda bulunan İtalyan Bernardino Ramazzini yaptığı bilimsel araştırmalar neticesinde özellikle iş kazalarının önüne geçmek için, iş yerlerinde önleyici, koruyucu güvenlik tedbirlerinin sağlanmasını önermiştir. Aynı zamanda iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilişkili sayısız araştırmada, son derece önemli bilimsel görüş ve önerileriyle günümüz işçi sağlığının kurucusu niteliğindedir (Ahioğlu, 2008).

1788 yılında İngiltere'de fabrikalarda baca temizliği işinde çocuk işçilerin çalıştırılması sonucu çıkarılan "Baca Temizleme Kanunu" hukuki düzenleme açısından en önemli gelişmelerdendir. Yine aynı dönemde fabrikalarda çalışan işçilerin çalışma saatlerini düzenleyen "Fabrika Kanunu" çocuk işçilerin korunmasını sağlamıştır. Bu yasal düzenleme ile birlikte; dokuz yaş altı çocukların çalıştırılması

yasaklanmıştır. Ayrıca kral tarafından görevlendirilen denetçilerin çocuk işçilerin çalıştığı fabrikaları denetlemesi yasalaştırılmıştır.

1960'lardan sonra sömürgeciliğin sona ermesi ve sosyal devlet modelinin öne çıkıp benimsenmesiyle, iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesine yönelik çalışmalar neticesinde kazanılan işçi hakları hızlanarak gelişmeye devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde iş hukukunun ortaya çıkışı, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra olmuştur. Nizamnamelerde yer alan hükümlerle, maden işletmelerinde çalışan işçilerin korunmaları amaçlanmıştı. İş hayatı ilk olarak Mecelle kanunu ile düzenlenmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise iş sağlığı ve güvenliğine yönelik birçok yasa ve yönetmelik hazırlanmıştır. Cumhuriyet dönemindeki ilk iş sağlığı ve güvenliği yasal düzenlemesi Hafta Tatili Yasası olmuştur. Borçlar Kanunu'nun 1926 senesinde yürürlüğe girmesi ile birlikte işveren işçisinin meslek hastalığı ya da iş kazası hastalığından sorumlu hale gelmiştir (Süzek, 2006).

1936 senesinde kabul edilerek 1937'de yürürlüğe giren ve 1967 senesine dek yürürlükte kalan 3008 sayılı İş Kanunu ile çalışma hayatı düzenlenerek iş sağlığı ve güvenliği hakkında daha detaylı ve sistematik sağlık ve güvenlik ilkeleri konulmuştur. 4857 sayılı İş Kanunu'nu 22 Mayıs 2003 senesinde yürürlüğe girmiş, bu kanunun 77. ile 90. maddeleri iş sağlığı ve güvenliği ana başlıklarını taşımaktadır. Bu kanundan sonra iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çıkan yönetmelikler AB yasalarına uyumlu olarak düzenlenmiştir. Yeni çıkarılan yönetmeliklerle iş sağlığı ve güvenliği konusunda cezai yaptırımlar gelmiştir (Baradan, 2006).

2.7. İş Sağlığı ve Güvenliği Bilinci

Çalışanların, karşılaşabilecekleri bir iş kazası, yakalanabilecekleri meslek hastalıkları sonucunda kendisi ve ailesi bakımında oluşabilecek kayıpların farkında olmaları iş sağlığı ve güvenliği için önemli bir noktadır. Yaşanan bir kaza sonucunda işçinin yaşamını yitirmesi ailesi için yakınını kaybetmenin yanında ekonomik olarak yaşamlarını devam ettirmelerinde güçlüklerle karşılaşmaları anlamına da

gelmektedir. İş kazasının çalışan ve ailesi için ekonomik etkisi, sakat kalma sonucunda çalışma gücündeki azalmalara bağlı olarak ücret kayıpları biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Çalışanların İSG bilinci, çalıştıkları ortamdaki tehlikelerin farkında olmaları ve farkına vardıkları bu tehlikelere karşı sağlık, güvenlik kuralları çerçevesinde korunmalarıdır. Çalışanların bu bilince ulaştırılmaları ve korunmaları işverenin yükümlülüğündedir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 4. Maddesinde işveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar ibaresi bulunmaktadır.

Devletin iş sağlığı ve güvenliği bilinci, meydana gelen iş kazalarının ve meslek hastalıklarının vatandaşlarına zarar vermesi ve toplumsal düzeyde sorunlar oluşturmasının yanında, ülke ekonomisine büyük zararlar vermesinin farkında olması ve gerekli yasal düzenlemeler yapması, denetim mekanizmalarını oluşturması ve sorunun çözümüne yönelmesidir.

İş kazaları ve meslek hastalıkları topluma çeşitli şekillerde yükler getirmektedir. İş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu ortaya çıkan iş gücü kayıpları, iş günü kayıpları, işçi ailelerinin ekonomik ve sosyal kayıpları, kaza sonucu alet ve makinelerde oluşan hasarlar ve bunların neden olduğu üretim kayıpları ülkelerin ekonomilerine ciddi oranda zarar vermektedirler. İş kazaları ve meslek hastalıklarında Dünyada önde gelen ülkelerden biri olan Türkiye'de bu maliyetler milyarlarca Türk Lirası seviyelerine çıkmıştır (Akdoğan ve Arkadaşları, 2011).

Devletin iş sağlığı ve güvenliği bilincinin artmasını uluslararası kuruluşların yanı sıra sendikalardan ve çalışanlardan gelecek baskılar da sağlar. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çalışma hayatı ile ilgili uluslararası çalışmalar yapan en önemli kuruluştur (Karakaş, 2007).

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Problem

Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri nelerdir?

Alt Problemler

1. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, çalışanların çalıştıkları ilçelere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, çalışanların yaşlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
3. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, çalışanların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
4. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, çalışanların gelir durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, çalışanların sayılarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
6. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, iş sağlığı ve güvenliği kuruluna sahip olup olmama durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
7. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, çalışanların kaza yaşama durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
8. Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili görüşleri, çalışanların uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
9. Tarım sektöründe çalışanların demografik değişkenleri hep birlikte ele alındığında iş sağlığı ve güvenliği arasında anlamlı ilişki var mıdır?

3.2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli; evren ve örneklemi, veri toplama yöntemi, veri toplama aracı ve özellikleri, araştırma verilerinin toplanması ve analizi ili ilgili açıklamalar yer almıştır.

3.2.1. Araştırma modeli

Tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nicel verilere dayalı tarama modelinde bir araştırmadır.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005).

3.2.2. Evren ve örneklem

Mardin ilinde Kızıltepe, Derik ve Artuklu ilçelerinde tarım sektöründe faal olarak çalışan 527 kişi yapılan incelemeler ve araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir. Bu kişiler arasında çalışma grubu (örneklem sayısı) ilçelerde çalışanları sayıları oransal olarak hesaplanmış ve tesadüfî örnekleme (random) alma yöntemiyle yapılan istatistikî hesaplamalar sonucunda 222 kişiye ulaşılmıştır.

Çizelge 3.1. Mardin ili tarım sektöründe çalışanların evren ve örneklem dağılım çizelgesi

Tarım Çalışanlarının İlçelere Göre Dağılımı (Mardin)	Evren (α)	Örneklem (n)
Kızıltepe	384	162
Derik	99	42
Artuklu	44	18
Toplam	**527**	**222**

N: Evren birim sayısı, n: Örneklem büyüklüğü

P: Evrendeki X'in gözlenme oranı,

Q (1-P): X'in gözlenmeme oranı

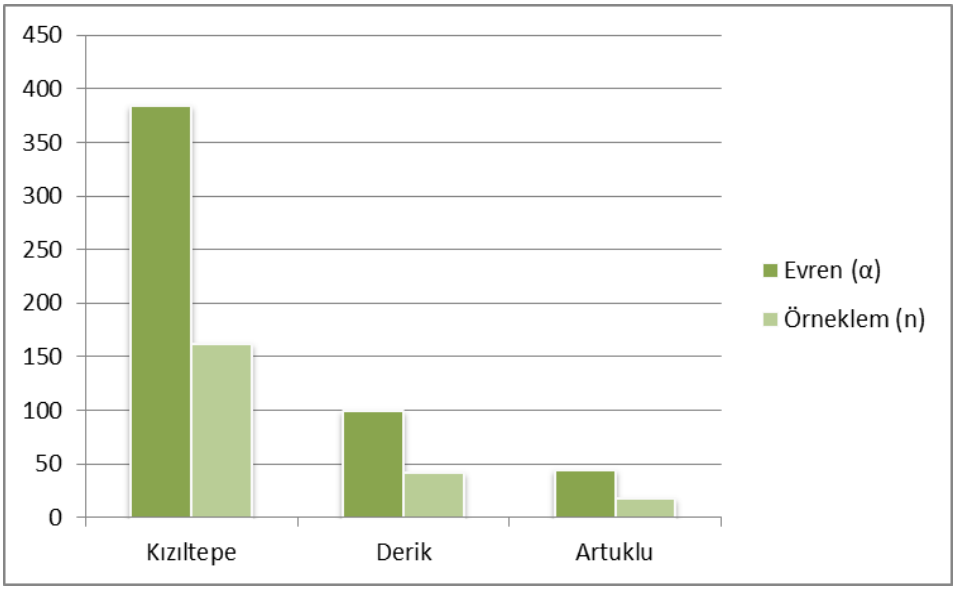
Z_α : α= 0.05, 0.01, 0.001 için 1.96, 2.58 ve 3.28 değerleri

d= Örneklem hatası

σ= Evren standart sapması

$t_{\alpha,sd}$= sd serbestlik dereceli t dağılımı kritik değerleridir (sd=n-1). $t_{\alpha,sd}$ kritik değerleri sd= n-1→ 5000 olduğunda Z_α değerlerine eşit alınabilir (Özdamar, 2003, s.116-118).

$$n = \frac{\sigma^2 . Z_\alpha^2}{d^2} \qquad n = \frac{P.Q.Z_\alpha^2}{d^2} \tag{3.1}$$

Şekil 3.1. Mardin ili tarım sektöründe çalışanların evren ve örneklem dağılım grafiği

(Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004) tarafından hazırlanan örneklem Büyüklükleri (α = 0.10) çizelgesi dikkate alınarak örneklem büyüklüğü $\pm$ 0.05 örneklem hatası ile en az 96 olarak belirlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda 222 anket formu elde edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen anket sayısının ana kütleyi temsil yeteneğinin olduğu görülmektedir.

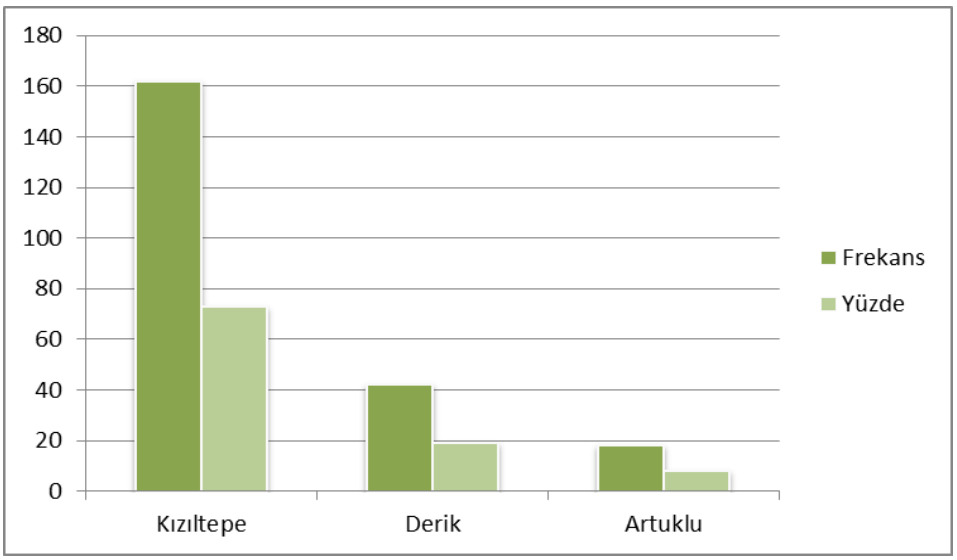
3.3.3. Araştırmaya katılanların demografik özellikleri

Anket çalışmaları sonucunda Mardin ilinde tarım çalışanlarından 222 geçerli anket formu elde edilmiştir. Bu anketlerin demografik verilerine ilişkin istatistikler Çizelge 3.2.'de yer almaktadır.

Çizelge 3.2. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalıştıkları ilçelere göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
İlçeler		
Kızıltepe	162	73.0
Derik	42	18.9
Artuklu	18	8.1
Toplam	**222**	**100 (%)**

Çizelge 3.2.'de incelendiğinde Kızıltepe ilçesinde çalışanların oranı % 73,0'dır. Derik ilçesinde çalışan tarım işçilerinin oranı % 18,9'dur. Artuklu ilçesinde çalışan tarım işçilerinin oranı ise % 8,1'dir.

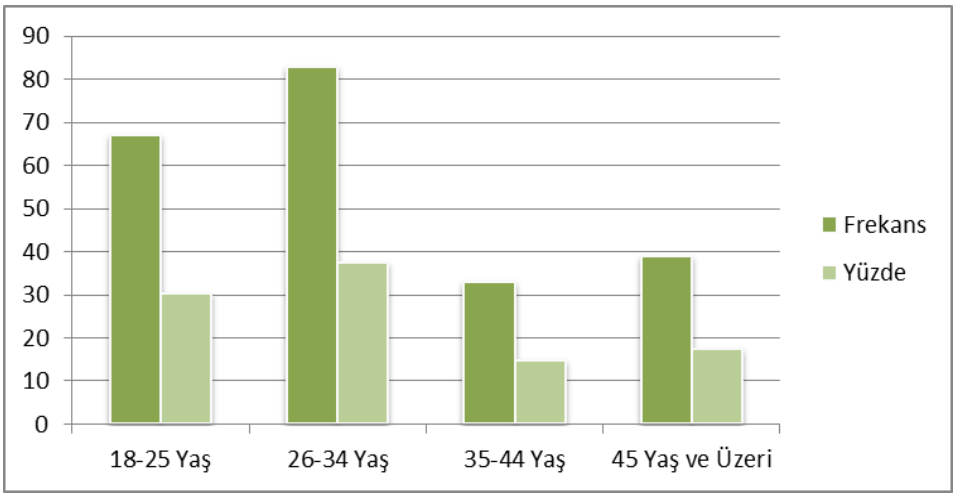

Şekil 3.2. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalıştıkları ilçeler grafiği

Çizelge 3.3. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin yaşa göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yaş		
18-25 Yaş	67	30.2
26-34 Yaş	83	37.4
35-44 Yaş	33	14.9
45 Yaş ve Üzeri	39	17.6
Toplam	**222**	**100 (%)**

Araştırmaya katılan tarım işçilerinin yaşlarına göre dağılımları Çizelge 3.3.'de incelendiğinde 18-25 yaş aralığında çalışanların oranı % 30,2'dir. 26-34 yaş aralığında çalışan tarım işçilerinin oranı % 37,4'dür. 35-44 yaş aralığında çalışan tarım işçilerinin oranı % 14,9'dur. 45 yaş ve üzeri çalışan tarım işçilerinin oranı ise % 17,6'dır.

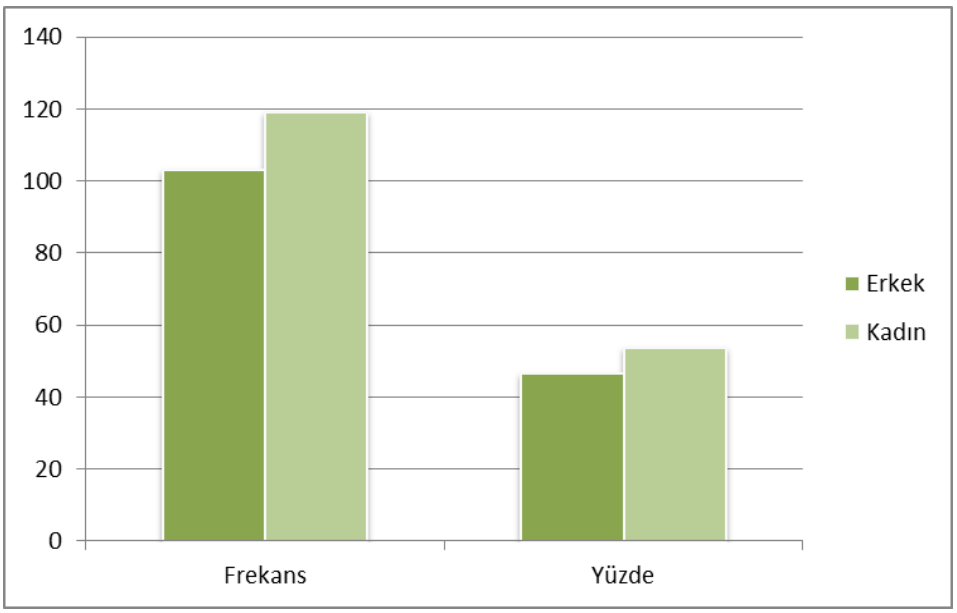

Şekil 3.3. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin yaş grafiği

Çizelge 3.4. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin cinsiyetlerine göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Erkek	103	46.4
Kadın	119	53.6
Toplam	**222**	**100 (%)**

Araştırmaya katılan tarım işçilerinin cinsiyetlerine göre dağılımları Çizelge 3.4.'de incelendiğinde Erkek çalışanların oranı % 46,4'dür. Kadın çalışanların oranı % 53,6'dır. Çizelge 3.4'e dikkat edilirse Mardin ilçelerinde çalışan tarım çalışanlarının cinsiyetlerine göre dağılımlarında kadın oranı erkek oranından fazladır.

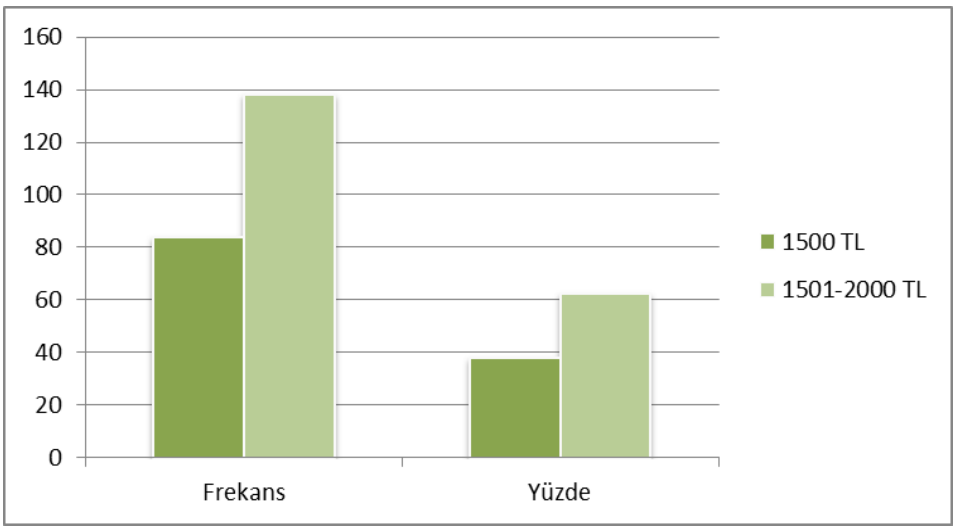

Şekil 3.4. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin cinsiyet grafiği

Çizelge 3.5. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin gelir durumlarına göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Gelir Durumu		
1500 TL	84	37.8
1501-2000 TL	138	62.2
Toplam	**222**	**100 (%)**

Araştırmaya katılan tarım işçilerinin gelir durumlarına göre dağılımları Çizelge 3.5.'de incelendiğinde 1500 TL ve altı gelir durumuna göre çalışanların oranı % 37,8'dir. 1501-2000 TL gelir durumuna göre çalışanların oranı % 62,2'dir.

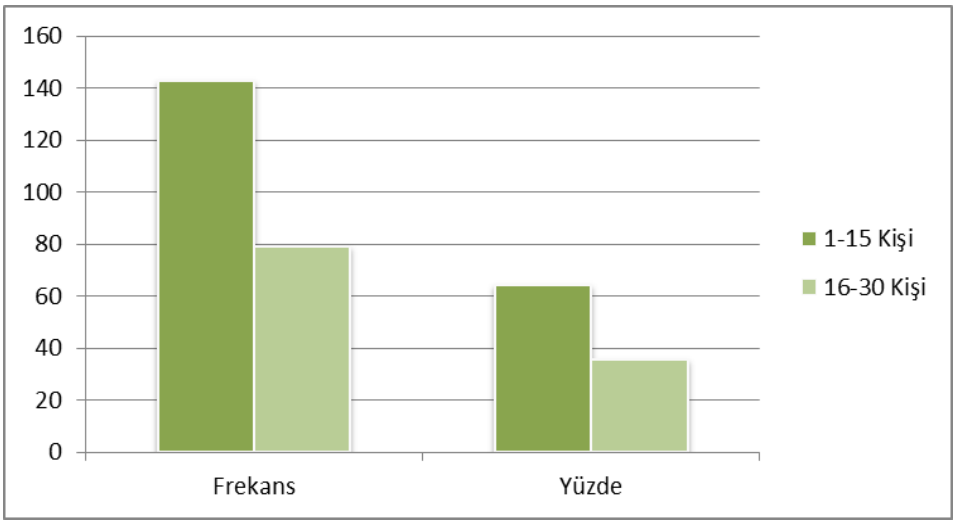

Şekil 3.5. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin gelir durumu grafiği

Çizelge 3.6. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalışan kişi sayısına göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çalışan Kişi Sayısı		
1-15 Kişi	143	64.4
16-30 Kişi	79	35.6
Toplam	**222**	**100 (%)**

Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalışan kişi sayısına göre dağılımları Çizelge 3.6.'da incelendiğinde 1-15 kişi olarak çalışanların oranı % 64,4'dür. 16-30 kişi olarak çalışanların oranı % 35,6'dır.

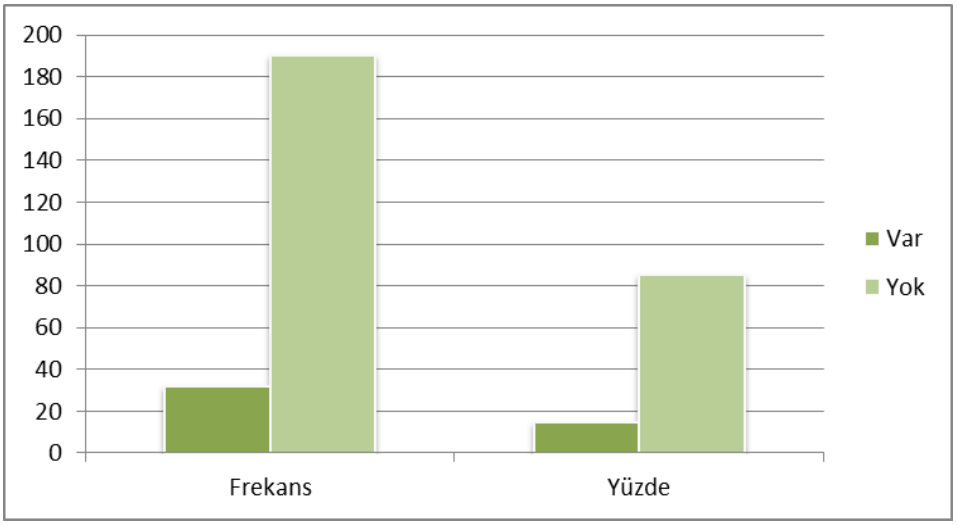

Şekil 3.6. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalışan kişi sayısı grafiği

Çizelge 3.7. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği kurulu olup olmama durumuna göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu		
Var	32	14.4
Yok	190	85.6
Toplam	**222**	**100 (%)**

Araştırmaya katılan tarım işçilerinin çalıştıkları yerlerde iş sağlığı ve güvenliği kurulu olup olmama durumlarına göre dağılımları Çizelge 3.7.'de incelendiğinde % 14, 4 oranında var olduğu, % 85,6 oranında ise yok olduğu görülmektedir. Çizelge 3.7. incelendiğinde tarım çalışanlarının iş sağlığı ve güvenlik kurullarının olmadığı görülmektedir.

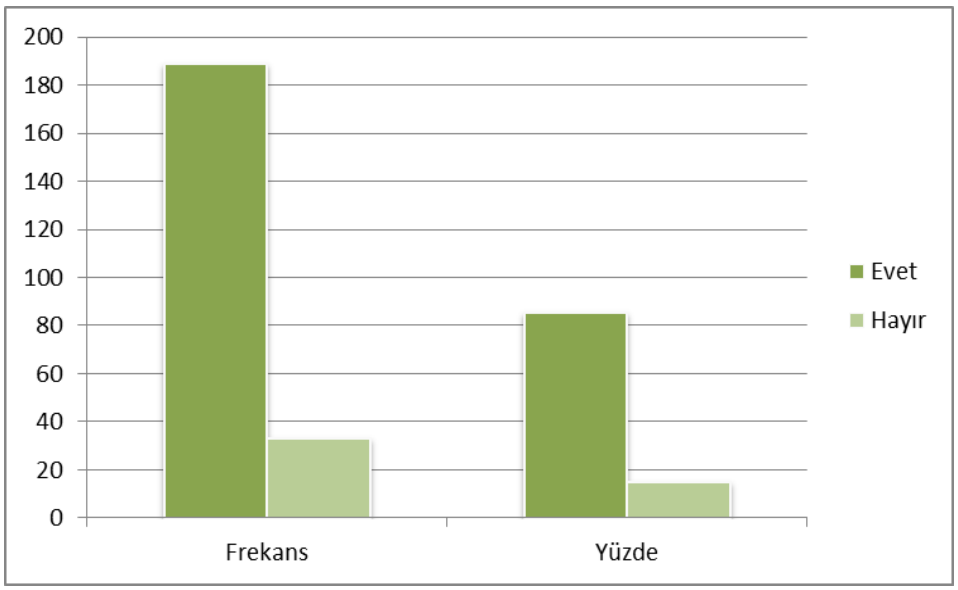

Şekil 3.7. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği kurulu grafiği

Çizelge 3.8. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin kaza geçirme durumlarına göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kaza Geçirdiniz mi?		
Evet	189	85.1
Hayır	33	14.9
Toplam	**222**	**100 (%)**

Araştırmaya katılan tarım işçilerinin kaza geçirme durumları Çizelge 3.8.'de incelendiğinde tarım işçilerinin % 85,1 gibi bir oranı (oran çok yüksek) iş kazası geçirmiştir. Kaza geçirmeyenlerin oranı ise % 14,9'dur.

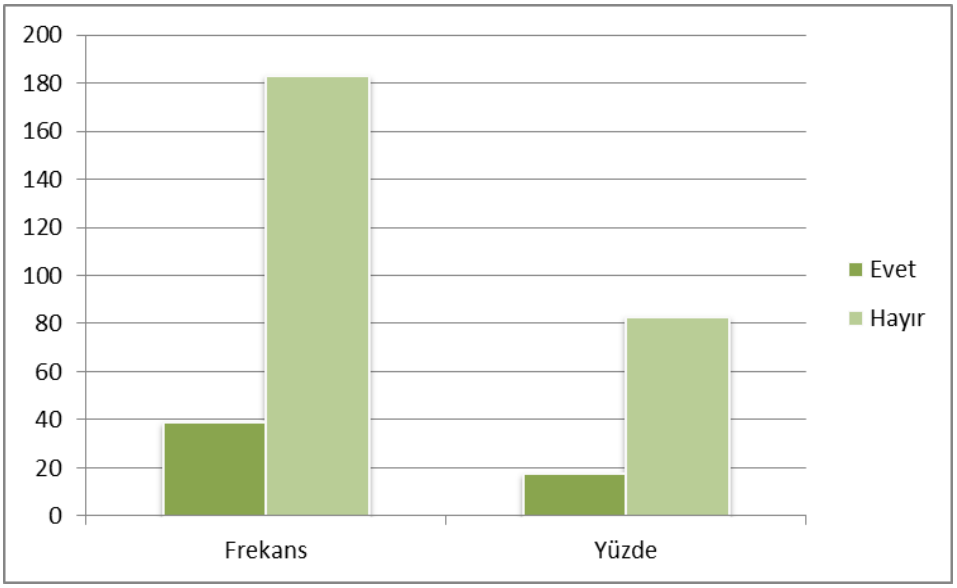

Şekil 3.8. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin kaza geçirme grafiği

Çizelge 3.9. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre frekans dağılım çizelgesi

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Uyarıcı Levha ve Kişisel Koruyucu Malzemeler Kullanıyor musunuz?		
Evet	39	17.6
Hayır	183	82.4
Toplam	**222**	**100 (%)**

Araştırmaya katılan tarım işçilerinin uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre oranları Çizelge 3.9.'da incelendiğinde tarım işçilerinin % 82,4 oranında (oran çok büyük) uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanmamaktadırlar. % 17,6 oranında ise uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullandıkları görülmektedir.

Şekil 3.9. Araştırmaya katılan tarım işçilerinin uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma grafiği

3.3.4. Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılmak üzere geliştirilen anket formunda, anketi dolduran kişilerin demografik bilgilerine (cinsiyet, yaş vb.) yönelik sorular, araştırma kapsamındaki işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği kuruluna sahip olup olmama durumları, tarım çalışanların uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzeme kullanıp kullanmama durumları, tarım çalışanlarının kaza yaşama durumları da demografik değişkenler içerisinde ankette yer almıştır.

Ankette soru şeklini içeren nominal ve ordinal ölçekler ve 5'li interval ölçek (5=tamamen katılıyorum, 1=hiç katılmıyorum) tipleri kullanılmıştır. İnterval ölçekli ifadelere verilen yanıtların yüksek olması işletmenin o ifade açısından yeterli düzeyde olması, verilen yanıtın düşük olması ise işletmenin o ifade açısından yetersiz olması anlamına gelmektedir.

Araştırmada 34 ifade, işletmelerin İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının yeterlilik düzeyini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Güvenilirlik ölçmek amacıyla, Cronbach Alpha katsayısı kullanılmıştır. Cronbach Alpha ile sonucun %100' e yakınlığıyla araştırmanın güvenilirliği tespit edilecektir. Cronbach Alpha katsayısının %70'in üzerinde olması bu araştırma için gerekli ve yeter koşul kabul edilecektir.

Araştırmanın güvenilirliğinin tespit edilebilmesi için, söz konusu ifadelerin tamamı göz önüne alınarak Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda elde edilen değer 0,97'dir. Bu değere göre araştırmamız için (0,97>0,70) güvenirlidir diyebiliriz.(Güngör, 2008:109).

3.3.5. Verilerin çözümü

Elde edilen veriler SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir.

t testi ile iki grubun ortalamaları karşılaştırılarak, aradaki farkın rastlantısal mı, yoksa istatistiksel olarak anlamlı mı olduğuna karar verilmiştir.

İkiden fazla grup karşılaştırıldığında ilişkisiz örneklemlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmektedir. Anlamlı farkın bulunduğu durumlarda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için çoklu karşılaştırma testlerinde (post hoc test) testi kullanılır.

Korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki ilişkinin miktarını bulup yorumlamak amacıyla kullanılır (r=-,30 ile +,30 düşük ilişki, r=-+,31 ile +-,69 orta ilişki, r=+-,70 ile +-,1,0 yüksek ilişki) (Büyüköztürk, 2005).

Regresyon analizi, bağımlı değişken ile bir veya daha çok bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla kullanılan bir analiz yöntemidir. Değişkenler arasında ilişkinin olup olmadığı, varsa ilişkinin gücü ve etkileri matematiksel ifadelerle anlamlandırılmaya çalışılır.

Anketlerde beşli likert türü maddeler; 1,00-1,79 Kesinlikle Katılmıyorum, 1,80-2,59 Katılmıyorum, 2,60-3,39 Kararsızım, 3,40-4,19 Katılıyorum, 4,20-5,00 Kesinlikle Katılıyorum kabul edilmiştir.

Araştırmanın anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alınmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, araştırma sorularına uygun olarak çizelgelere dönüştürülerek yorumlanmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Bu bölümde, tarım sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri anketlerle elde edilen verilerin analizi sonucu ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalıştıkları ilçelere göre ortalamaları Çizelge 4.1.'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Çalışılan ilçe değişkenine göre ortalamalar

Değişken		N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
İş Sağlığı ve Güvenliği	Kızıltepe	162	2.0873	0.2708	0.0212
	Derik	42	1.6952	0.1799	0.0277
	Artuklu	18	1.7367	0.1146	0.0270
	Toplam	222	1.9847	0.2985	0.0200

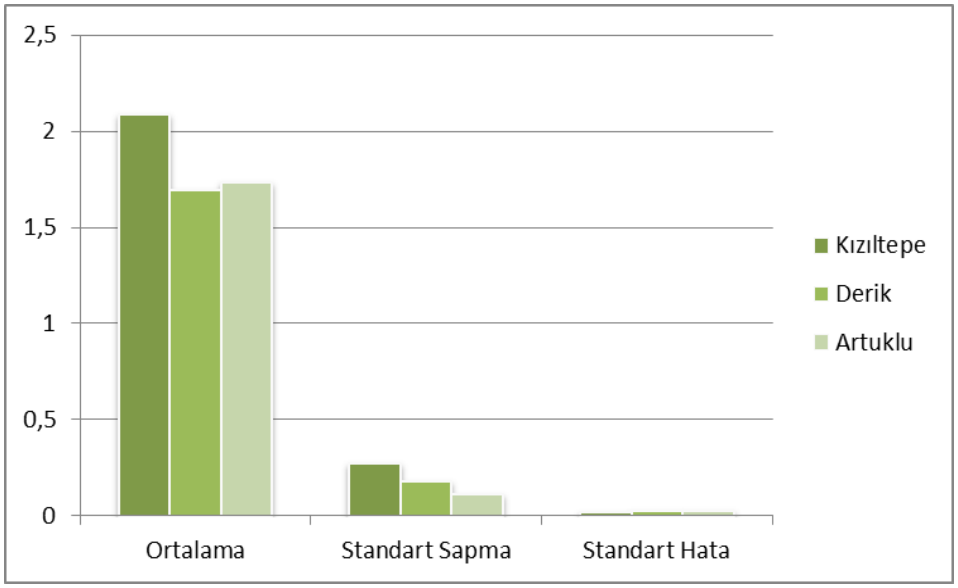
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalıştıkları ilçelere göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Çizelge 4.2.'de çalışılan ilçe değişkeni ortalamaları arasındaki farkların anlam düzeyleri yer almaktadır.

Çizelge 4.2. Çalışılan ilçe değişkenine göre anova çizelgesi sonuçları

Değişimin Kaynağı		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	LSD
İş Sağlığı ve Güvenliği	Grup Arası	6,333	2	3,167	51,906	,000*	1-2 1-3
	Grup İçi	13,361	219	0,061			
	Toplam	19,694	221				

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Bu sonuçlara göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalıştıkları ilçelere göre ortalamaları arasında farkın (F=51,906) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, Anova analizinde bulunan çoklu mukayeseye imkan tanıyan Post Hoc seçeneğinde LSD testi seçilip farlılığın hangi gruplardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.Bu analizden sonra, Kızıltepe-Artuklu ve Kızıltepe-Derik ilçesinde çalışan işçilerin görüşleri arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalıştıkları ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 4.1. Çalışılan ilçe değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimleyici istatistik grafiği incelendiğinde tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ilçelere göre görüşlerinin Kızıltepe ilçesinde çalışanların iş sağlığı ve güvenliğinin 2,08 ile yetersiz olduğu, Derik ilçesi 1,69 ile çok yetersiz olduğu, Artuklu ilçesi 1,73 ile çok yetersiz olduğu anlaşılmıştır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri yaşlarına göre ortalamaları Çizelge 4.3.'de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Yaş değişkenine göre ortalamalar

Değişken		N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
İş Sağlığı ve Güvenliği	18-25 Yaş	67	2.0854	0.3140	0.0383
	26-34 Yaş	83	1.9399	0.2960	0.0324
	35-44 Yaş	33	2.1361	0.0745	0.0129
	45 Yaş ve Üzeri	39	1.7792	0.2602	0.0416
	Toplam	222	1.9847	0.2985	0.0200

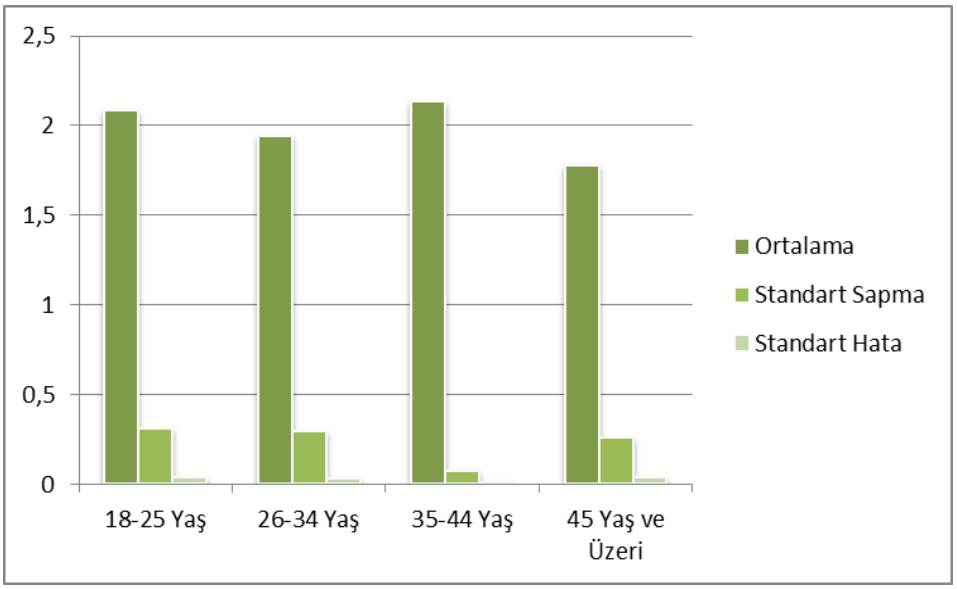
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri yaşlarına göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Çizelge 4.4.'de yaş değişkeni ortalamaları arasındaki farkların anlam düzeyleri yer almaktadır.

Çizelge 4.4 Yaş değişkenine göre anova çizelgesi sonuçları

Değişimin Kaynağı		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	LSD
İş Sağlığı Ve Güvenliği	Grup Arası	3.248	3	1.083	14.353	0.000 *	1-2 2-3
	Grup İçi	16.446	218	0.75			
	Toplam	19.694	221				

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Bu sonuçlara göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri yaşlarına göre ortalamaları arasında farkın (F=14,353) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, Anova analizinde bulunan çoklu mukayeseye imkan tanıyan Post Hoc seçeneğinde LSD testi seçilip farlılığın hangi gruplardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.Bu analizden sonra, 18-25 yaş ile 26-34 yaş ve 26-34 yaş ile 35-44 yaş arasında olan gruptan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 4.2. Yaş değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimleyici istatistik grafiği incelendiğinde tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yaşlarına göre görüşlerinin 18-25 yaş arasında olanların iş sağlığı ve güvenliğinin 2,08 ile yetersiz olduğu, 26-34 yaş arası olanların 1,93 ile yetersiz olduğu, 35-44 yaş arasında olanların 2,13 ile yetersiz olduğu ve 45 yaş üzeri olanların çok yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

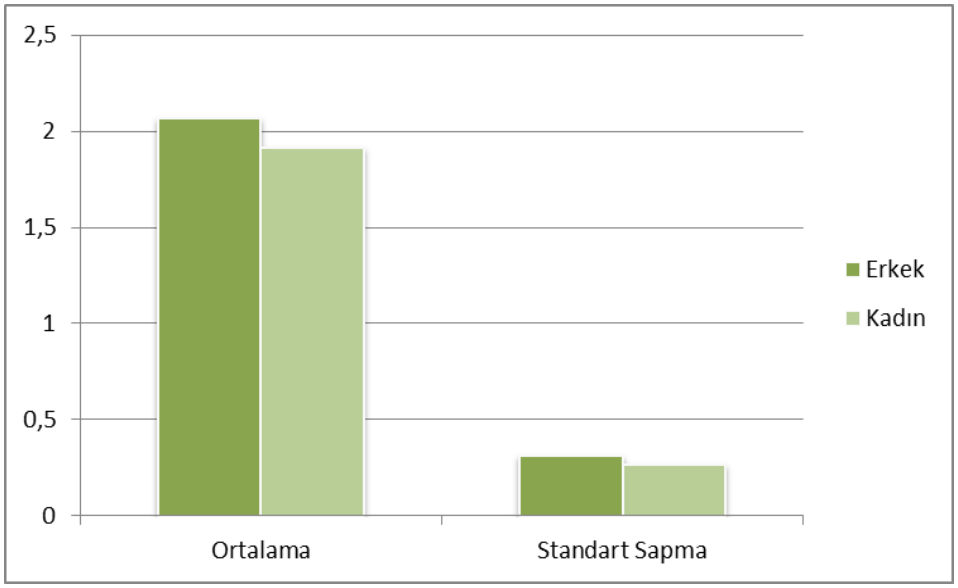
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri cinsiyete göre gruplandırılmış ve "bağımsız iki grup t-testi" uygulanmıştır. Çizelge 4.5.'de cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 4.5. Cinsiyet değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları

Değişken		N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
İş Sağlığı ve Güvenliği	Erkek	103	2.0702	0.3101	220 203.125	4.109	0,000 *
	Kadın	119	1.9108	0.2680			

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri cinsiyete göre ortalamaları arasındaki farkların (t=4,109) istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 4.3. Cinsiyet değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimsel istatistik grafiği incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden cinsiyetleri erkek olanların iş sağlığı ve güvenliğinin 2,07 ile yetersiz olduğu ve kadınların 1,91 ile yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

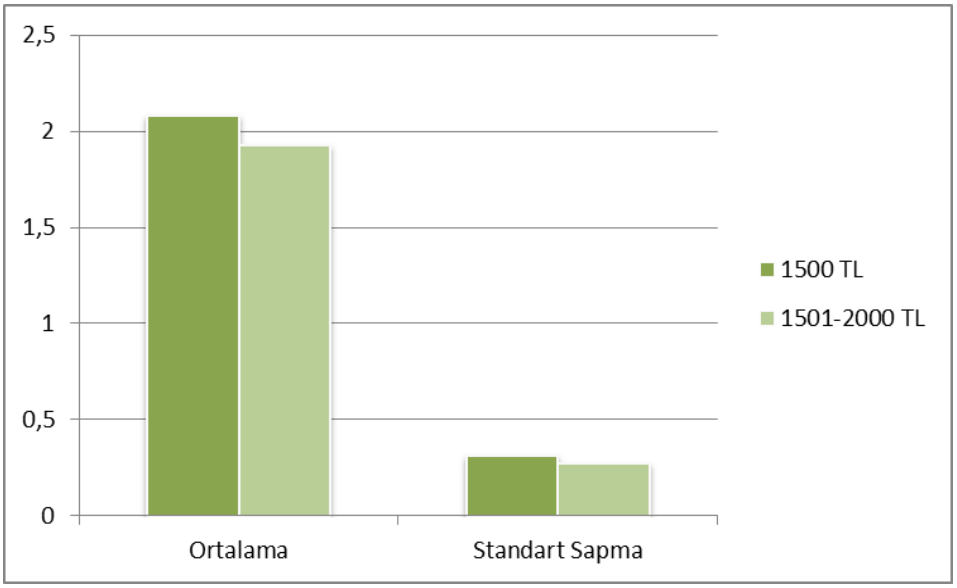
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri gelir durumuna göre gruplandırılmış ve "bağımsız iki grup t-testi" uygulanmıştır. Çizelge 4.6.'da gelir durumu değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 4.6. Gelir durumu değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları

Değişken		N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
İş Sağlığı ve Güvenliği	1500 TL	84	2.0836	0.3111	220 158.799	3.976	0.000 *
	1501-2000 TL	138	1.9246	0.27471			

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri gelir durumlarına göre ortalamaları arasındaki farkların (t=3,976) istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri gelir durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 4.4. Gelir durumu değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimsel istatistik grafiği incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden gelir durumları 1500 TL ve daha az olanların iş sağlığı ve güvenliğinin 2,08 ile yetersiz olduğu ve gelir durumu 1501-2000 TL arası olanların 1,92 ile yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

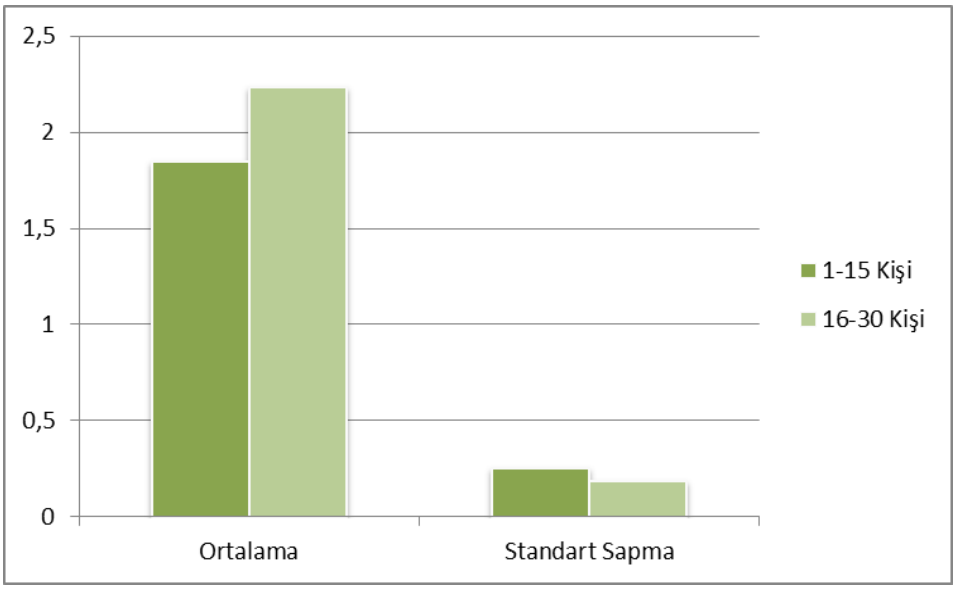
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalışan sayısına göre gruplandırılmış ve "bağımsız iki grup t-testi" uygulanmıştır. Çizelge 4.7.'de çalışan sayısı değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 4.7. Çalışan sayısı değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları

Değişken		N	$\bar{x}$	ss	sd	t	P
İş Sağlığı Ve Güvenliği	1-15 Kişi	143	1.8456	0.2537	220 201.527	13.035	0.000 *
	16-30 Kişi	79	2.2366	0.1884			

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalışan sayısına göre ortalamaları arasındaki farkların (t=13,035) istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalışan sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 4.5. Çalışan sayısı değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimsel istatistik grafiği incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden çalışan kişi sayısı 1-15 kişi arası olanların iş sağlığı ve güvenliğinin 1,84 ile yetersiz olduğu ve 16-30 kişi arası olanların 2,23 ile yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

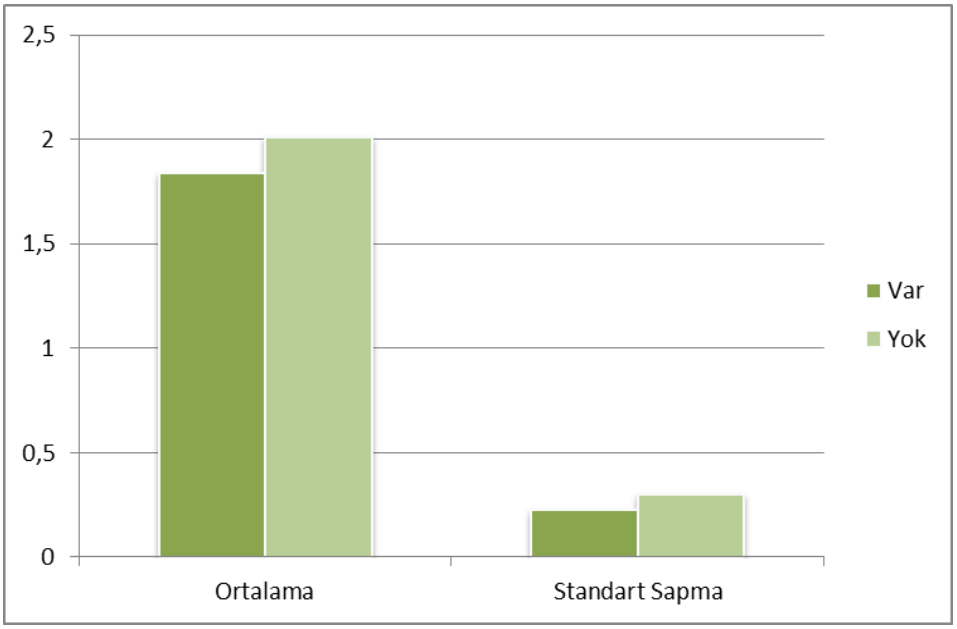
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri İSG kurulu olup olmama durumuna göre gruplandırılmış ve "bağımsız iki grup t-testi" uygulanmıştır. Çizelge 4.8.'de İSG kurulu olup olmama durumuna değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 4.8. İSG kurulu olup olmama durumu değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları

Değişken		N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
İş Sağlığı ve Güvenliği	Var	32	1,8403	0,2258	220 51,836	3,703	,001*
	Yok	190	2,0091	0,3028			

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri İSG Kurulu olup olmama durumuna göre ortalamaları arasındaki farkların (t=3,703) istatistikî olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri İSG kurulu olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 4.6. İSG kurulu olup olmama durumu değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimsel istatistik grafiği incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden İSG kurulunun var olduğunu söylemelerine rağmen 1,84 ile yetersiz oldukları görüşünde birleştikleri, yok diyenlerin 2,00 ile yetersiz oldukları görüşünde birleştikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

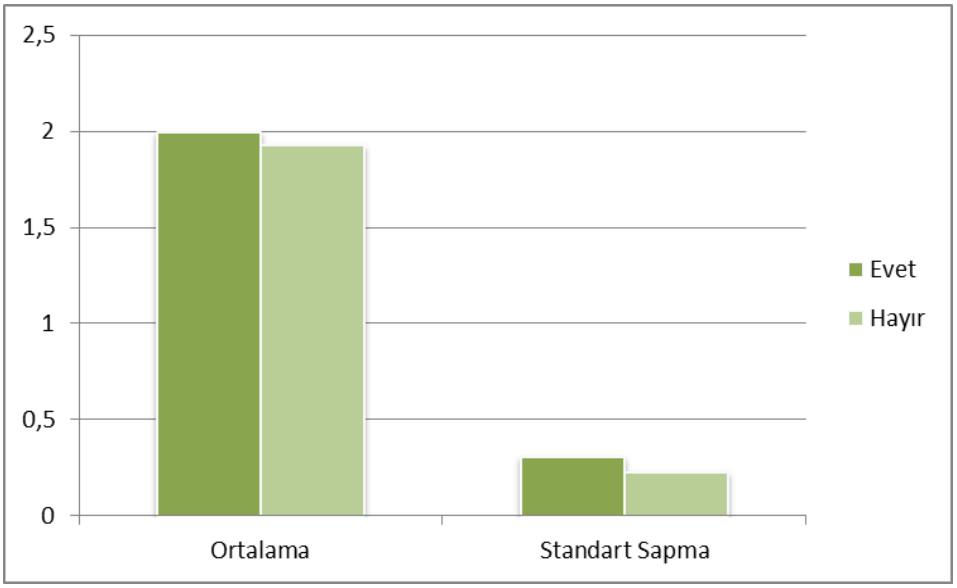
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri kaza geçirme durumlarına göre gruplandırılmış ve "bağımsız iki grup t-testi" uygulanmıştır. Çizelge 4.9.'da kaza geçirme durumları değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 4.9. Kaza geçirme değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları

Değişken		N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
İş Sağlığı ve Güvenliği	Evet	189	1.9953	0.3085	220 54.830	1.560	0.125
	Hayır	33	1.9242	0.2277			

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri kaza geçirme durumlarına göre ortalamaları arasındaki farkların (t=1,560) istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri kaza geçirme durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Şekil 4.7. Kaza geçirme değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimsel istatistik grafiği incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden kaza geçirenlerin 1,99 ile iş sağlığı ve güvenliğinin yetersiz olduğu, kaza geçirmeyenlerin 1,92 ile yine yetersiz olarak görüş belirttikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

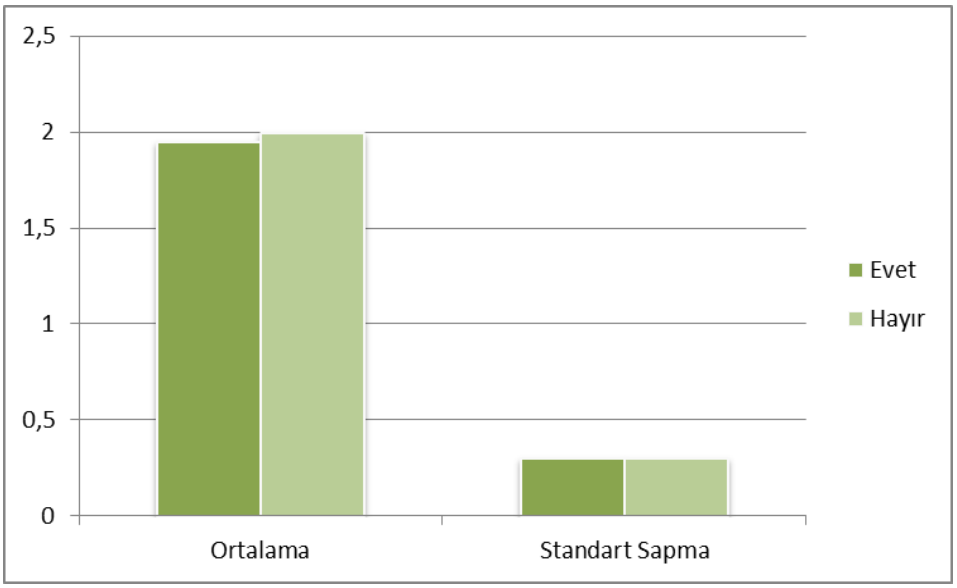
Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre gruplandırılmış ve "bağımsız iki grup t-testi" uygulanmıştır. Çizelge 4.10.'da uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumları değişkenine göre t testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 4.10. Uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumları değişkenine göre t testi çizelgesi sonuçları

Değişken		N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
İş Sağlığı ve Güvenliği	Evet	39	1.9449	0.2997	220 55.229	0.918	0.360
	Hayır	183	1.9932	0.2983			

**p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı*

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre ortalamaları arasındaki farkların (t=0,918) istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Şekil 4.8. Uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumları değişkeni betimsel istatistik grafiği

Betimsel istatistik grafiği incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullananların 1,94 ile iş sağlığı ve

güvenliğinin yetersiz olduğu, kullanmayanların 1,99 ile yine yetersiz olarak görüş belirttikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çoklu regresyon analizi yapılmadan önce temel bileşenler kontrol edilmiş ve model oluşturulmadan önce verilerin normal dağılım sergiledikleri, doğrusal grafikte yer aldıkları, otokorelasyonun olmadığı (Durbin Watson), değişen varyans olmadığı test edilmiştir.

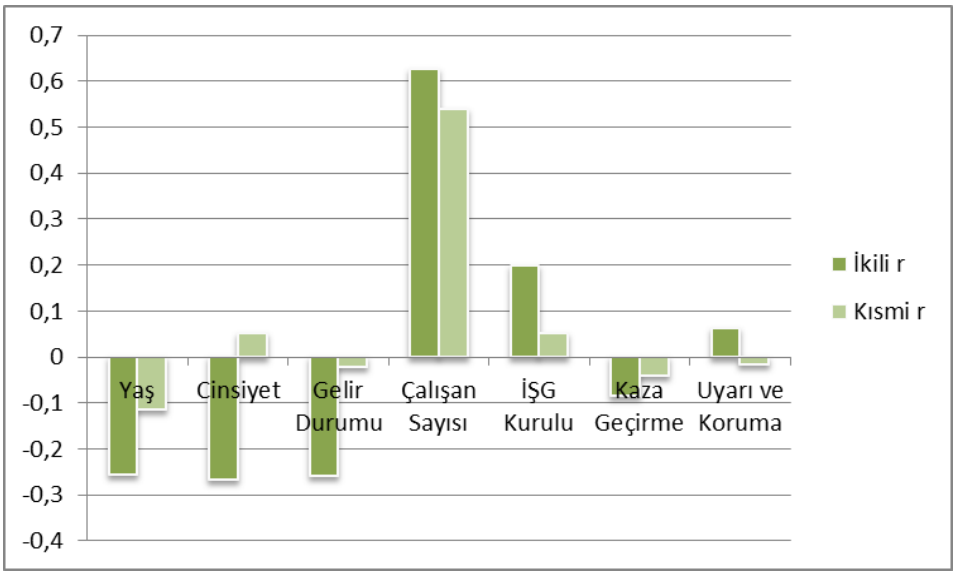
Çizelge 4. 11. Demografik değişkenler ile iş sağlığı ve güvenliğinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi çizelgesi

Değişken	β	Standart Hata	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit*	1,523	,127	-	11,982	,000*	-	-
Yaş	-,041	,025	-,146	-1,679	,095	-,255	-,114
Cinsiyet	,037	,047	,061	,783	,435	-,267	,053
Gelir Durumu	-,017	,052	-,027	-,318	,751	-,259	-,022
Çalışan Sayısı	,369	,039	,593	9,378	,000*	,628	,540
İŞG Kurulu	,039	,052	,046	,740	,460	,199	,051
Kaza Geçirme	-,027	,045	-,032	-,600	,549	-,085	-,041
Uyarı ve Koruma	-,009	,042	-,012	-,223	,824	,062	-,015
R= ,641		*R^2= ,411*		*F (7-214)= 21,365*		*p=,000*	

** İş Sağlığı ve Güvenliği (Bağımlı Değişken) Sabit*

Demografik değişkenler ile iş sağlığı ve güvenliğinin yansıtılmasına ilişkin çoklu regresyon analiz sonuçları Çizelge 4.11.'de verilmiştir. R değeri bağımlı değişkenle bağımsız değişken arasındaki korelasyonu temsil eder. Bu değeri yüksek olması bağımsız değişkenle bağımlı değişken arasında sıkı bir ilişkinin olduğunun veya bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki değişimin önemli bir kısmını

açıkladığını gösterir. Çizelge 4.11.'de (R=,641) olup, bağımlı değişkenle bağımsız değişken arasında pozitif ve önemli sayılabilecek bir ilişkinin olduğunun işaretidir. R Square değeri bağımlı değişkendeki varyansın (değişimin) % 41'inin bağımsız değişken tarafından açıklandığını ifade etmektedir. Çizelge 4.11.'de görüldüğü üzere (R^2=,411)'dir. Bunun anlamı bağımlı değişkendeki varyansın % 41'ini açıklayabildiğini göstermektedir. Yordayıcı değişkenlerle bağımlı (yordanan) değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde; çalışan kişi sayısının iş sağlığı ve güvenliğinde pozitif ve orta düzeyde (r=,63) etkili olduğu görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde sırasıyla; çalışan kişi sayısının iş sağlığı ve güvenliği üzerinde (anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Şekil 4.9. İş sağlığı ve güvenliği korelasyon grafiği

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

"İş" kavramı ilk insandan itibaren hayatımıza girmiştir. Dolayısıyla insanı korumayı hedefleyen önleyici tedbirlerin alınması da insanlık tarihi kadar eskidir. Gelişen sanayi ile birlikte artan istihdam ve iş kollarının çeşitliliği, çalışma hayatında iş sağlığını ve iş güvenliğini güncel ve en temel sorun haline getirmiştir. Sanayi, üretimin sürekliliğini ve sürdürülebilirliğini sağlarken, üretimin temel unsuru olan "insan"ın sağlığının korunması vazgeçilemez ve göz ardı edilemez bir zorunluluktur. Bu çalışma ile Mardin iline bağlı Kızıltepe, Derik ve Artuklu ilçelerinde çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği konusunda özellikle alet, teçhizat vs. gerekli önlemlerin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

İş yerinde istihdam edilmiş olan işçinin, işe alınıştan işten ayrılıncaya kadar olan süre içerisinde; sağlığını ve güvenliğini sağlayacak tüm tedbirler işçi sağlığı ve güvenliğini ifade eder. Araştırma sahasında uygulanan anket ve haricinde sorulan özel sorularda tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları gözlemlenmiştir.

İş hayatının insanı, insanın da iş hayatını etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle üretimin en temel unsuru insandır. Mal veya hizmet üretiminde, "emek" önemli bir üretim faktörüdür. Her türlü teknolojik gelişmeye ve yenilenmeye rağmen üretim aşamalarının herhangi bir bölümünde emek faktörü üretimin içerisindeki yerini alacaktır. Üretim aşamalarının (planlama, kontrol etme, yönlendirme, pazarlama,…) başarıya ulaşmasını sağlayan temel faktör yine insan fikri ve gücüdür.

Mardin ilinde yapılan araştırma sonuçlarına göre tarım çalışanlarının büyük bir oranda iş kazası geçirdiği görülmektedir. Bölgede tarımsal işletmelerde çalışanların sözlü beyanına göre işletme sahipleri iş sağlığı ve güvenliğinden ziyade az yatırımla maksimum kar elde etmeyi hedeflemektedir. Yine beyanlara göre, sigortasız çalıştırmaların, tazminatsız işten çıkarmaların yaygın olduğu dillendirilmiştir. Bu tür durumlar iş sağlığı ve güvenliği açısından çok vahim bir tablodur.

Genel olarak Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliğinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tarım sektöründe çalışan işçilerin ankette yer alan terminolojik bazı terimleri anlamama ihtimalinden dolayı ölçek iki yüz yirmi iki kişiye sorularak bizzat araştırmacı kontrolünde doldurulmuştur. Hatta araştırmacı gözlemiyle de iş sağlığı ve güvenliği hususlarına dikkat edilmediği, var olmadığı bizzat gözlemlenmiştir. Ankete verilen cevapların genel aritmetik ortalama sonucu da tarım çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliğinin yetersiz olduğudur. İş sağlığı ve güvenliği noktasında kaza geçirmiş olan tarım çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliğinin çok yetersiz olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalıştıkları ilçelere göre ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, Anova analizinde bulunan çoklu mukayeseye imkan tanıyan Post Hoc seçeneğinde LSD testi seçilip farlılığın hangi gruplardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.Bu analizden sonra, Kızıltepe-Artuklu ve Kızıltepe-Derik ilçesinde çalışan işçilerin görüşleri arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalıştıkları ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir. Betimleyici istatistikler incelendiğinde tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ilçelere göre görüşlerinin çok yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri yaşlarına göre ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, Anova analizinde bulunan çoklu mukayeseye imkan tanıyan Post Hoc seçeneğinde LSD testi seçilip farlılığın hangi gruplardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.Bu analizden sonra, 18-25 yaş ile 26-34 yaş ve 26-34

yaş ile 35-44 yaş arasında olan gruptan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Betimleyici istatistikler incelendiğinde tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yaşlarına göre görüşlerinin çok yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri cinsiyete göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Betimsel istatistikler incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden cinsiyetlerine göre görüşlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri gelir durumlarına göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri gelir durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Betimsel istatistikler incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden gelir durumlarına göre görüşlerinde iş sağlığı ve güvenlinin yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalışan sayısına göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri çalışan sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Betimsel istatistikler incelendiğinde

tarım sektöründe çalışan işçilerden çalışan kişi sayısına göre iş sağlığı ve güvenliği hakkında görüşlerinin yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

5.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri İSG Kurulu olup olmama durumuna göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri İSG kurulu olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Betimsel istatistikler incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden İSG kurulunun var olup olmaması ile ilgili görüşlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

5.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri kaza geçirme durumlarına göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri kaza geçirme durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Betimsel istatistikler incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden kaza geçirme durumlarına göre iş sağlığı ve güvenliği hususunda görüşlerinin yetersiz bulgusuna ulaşılmıştır.

5.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre ortalamaları arasındaki farkların istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, Mardin ilinde tarım sektöründe çalışan tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili görüşleri uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Betimsel

istatistikler incelendiğinde tarım sektöründe çalışan işçilerden uyarıcı levha ve kişisel koruyucu malzemeler kullanama durumlarına göre iş sağlığı ve güvenliği hususunda yetersiz belirttikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

5.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Demografik değişkenler ile iş sağlığı ve güvenliğinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analiz sonuçları incelendiğinde araştırmaya dahil edilen bütün demografik (insanla ilgili olan) değişkenlerin iş sağlığı ve güvenliğinin yüzde kırk birinin bu demografik değişkenlerle açıklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışan kişi sayısı ile iş sağlığı ve güvenliği arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bütün demografik değişkenlerin ortalamalarının tarım sektöründe iş sağlığı ve güvenliğinin yetersiz olduğu yönünde görüş belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.10. Öneriler

Bu bölümde; araştırmanın betimsel ve çıkarımsal istatistik sonuçlarına ilişkin öneriler yer almaktadır.

5.10.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- Tarım sektöründe faaliyet gösteren firma, kişi ve kuruluşlara ilgili bakanlıklar tarafından iş sağlığı ve güvenliği hususunda denetimler artırılmalıdır.
- Tarım sektöründe çalışan insanlar iş sağlığı ve güvenliği hususlarında bilgilendirilmelidirler.
- Tarım sektöründe iş kazası geçiren tarım çalışanlarının özlük hakları ve tazminatları işverenler tarafından göz ardı edilmemelidir.

5.10.2. Araştırmaya yönelik öneriler

- Aynı araştırma farklı bağımsız değişkenlerle, farklı hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletme, firma ve kurum, kuruluşlara nitel veya nicel olarak uygulanabilir.
- İş sağlığı ve güvenliği ölçeğine konu ile uyumlu, alakalı bir veya daha fazla ölçek ilave edilerek tahlili (çıkarımsal) istatistik ağırlıklı nicel bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKLAR

ACAR, M. ve DOĞAN, M., 2006. AB'ye Üyelik Yolunda Türk Tarımı: Sorunlar, Zorluklar ve Fırsatlar. Tügiad Ekonomi Ödülleri Kitapları, İstanbul.

AHİOĞLU, S.S., 2008. Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği ve Risk Değerlendirmesi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, (41): 10-16.

AKDOĞAN, N., AKTAŞ, R., DERAN, A., ERHAN, D.U. ve ACAR, V., 2011. Sektörel Muhasebe. Gazi Kitapevi, Ankara, 717s.

AKPINAR, T., 2014. İş Sağlığı ve İş Güvenliği. Ekin Kitabevi, Bursa, 576s.

AKYİĞİT, E., 2006. 4857 Sayılı İş Kanunu Şerhi. Seçkin Yayınevi, Ankara, 2896s.

ATEŞ, M., 2013. Sağlık Sistemleri. Beta Basım A.Ş., İstanbul, 182s.

AYSU A., 2001. Türkiye'de Tarım Politikaları. Özgün Yayınları, İstanbul, 222s.

AYSU, A., 2006. Avrupa Birliği ve Tarım. Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 272s.

BALOĞLU, C., 2013. Avrupa Birliği ve Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği. Beta Yayınları, İstanbul, 169s.

BARADAN, S., 2006. İnşaat Mühendisliği Eğitiminde İş Güvenliğinin Yeri, "İnşaatta İş Sağlığı ve Güvenliği Kampanyası-Güvenliği Birlikte İnşa Edelim" Sempozyumu, 9 Kasım 2006, İzmir, s. 93-94.

BAYAZIT, M., 1981. Hidrolojide İstatistiksel Yöntemler. Teknik Üniversite Matbaası, İstanbul, 224s.

BİLİR, N. ve YILDIZ, A.N., 2004. İş Sağlığı ve Güvenliği. Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, 688s.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., 2005. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Pegema Yayıncılık, Ankara, 216s.

ÇAKMAK, E.H. ve AKDER, A.H., 2005. DTÖ ve AB'deki Gelişmeler Işığında 21. Yüzyılda Türkiye Tarımı. Lebib Yalkın Yayınevi, İstanbul.

ÇETİN, B., Tipi, T., 2007. Tarım Muhasebesi. Nobel Yayınları, Ankara, 238s.

DERNEK, Z., 2008. Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 217s.

DEVEBAKAN, N., 2007. Özel Sağlık İşletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. İzmir, 248s.

DİNLER Z., 2008. Tarım Ekonomisi. Ekin Kitapevi, Bursa, 402s.

EGE, H., 2011. Tarım Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi. TEPGE Bakış Dergisi, 1(7): 1-4.

ERAKTAN, G., 2001. Tarım Politikasının Temelleri ve Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası. Uzel Yayınları, İstanbul, 182s.

GÜNGÖR, E., 2008. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramının Toplam Kalite Yönetimi Açısından İrdelenmesi ve Talaşlı Üretim Sanayisinde İş Sağlığı ve Güvenliği Üzerinde Bir Araştırma. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 152s.

GÜRLER, A.Z., 2008. Tarım Ekonomisi. Nobel Yayıncılık, Ankara, 105s.

GÜVEN, R., 2012. Ülkemizde ve Dünyada Meslek Hastalıkları. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, 01.11.2012, Ankara. 44s.

HAN, E. ve KAYA, A.A., 2006. Kalkınma Ekonomisi, Teori ve Politika. Nobel Yayın Dağıtım, Eskişehir, 290s.
HATUNOĞLU, E.E. ve ELDENİZ, F., 2012. 2000 Yılı Sonrası Türk Tarım Sektöründe Yapısal Dönüşüm Politikaları. Sayıştay Dergisi, 4(3): 27-56.
İSTANBUL TİCARET ODASI, 2007. İstihdam Perspektifinde AB Sürecinde Türk Tarımın Genel Sorunları ve Çözüm Önerileri. İTO Yayınları Dergisi, (34): 18-23.
KABAKCI, M., 2009. Avrupa Birliği ve İş Hukukunda İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği ile İlgili Temel Yükümlülükleri ve Türk Mevzuatının Uyumu. İstanbul, 421s.
KARACA, Y., 2013. Sağlık Çalışanlarında İş Sağlığı ve Güvenliği. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 114s.
KARAKAŞ, İ., 2007. İş Sağlığı ve İş Güvenliği Mevzuatı Uygulama Rehberi. Adalet Yayınevi, Ankara, 786s.
KARASAR, N., 2005. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 368s.
KAZGAN, G., 2003. Tarım ve Gelişme. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 417s.
ODMAN, A., 2013. Avrupa'da İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Alanında Yeni Gelişmeler ve Mücadeleler. Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 11(41): 9-37.
OLHAN, E., 2011. Türkiye'de Kırsal İstihdamın Yapısı. BM Ortak Programı, Ankara, 24s.
ÖZDAMAR, K., 2003. Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Kaan Kitabevi, Eskişehir, 270s.
REHBER, E. ve TİPİ, T., 2005. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama. Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 184s.
REHBER, E., 2013. Tarım Ekonomisi. Ekin Yayıncılık, Bursa, 461s.
SÜZEK, S., 2006. İşverenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği Konusundaki Yükümlülükleri. Sosyal Güvenlik Dergisi, 2006 (1): 8-9.
ŞAHİNÖZ, A.Ç. ve TEOMAN, S., 2005. Tarımda Yeni Politika Arayışları: Fark Ödeme. TZOB Yayınları, Ankara.
T.C GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI, 2014. 2014 Yılı Ocak-Eylül Dönemi Dış Ticaret Verileri. Ankara.
TABAKOĞLU, A., 2012. Türk İktisat Tarihi. Dergah Yayınları, İstanbul.567s.
TMMOB ADINA TMMOB İSTANBUL İL KOORDİNASYON KURULU, 2011. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Alanında Temel Bilgiler. Ölçü Dergisi Eki, 10s.
TUNÇ, H., Türk Tarım Sektörünün Yapısı ve Sorunları. İSO Dergisi, (430): 56.
TUNÇEZ, H. A., 2011. Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standardı – 41 Çerçevesinde Canlı Varlıklara İlişkin Amortisman İşlemleri ve Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Dergisi, (2): 69-84s.
UYSAL, Y., 2006. Küreselleşme ve AB'ye Tam Üyelik Perspektifinde Ege ve Türkiye Tarımında Yeniden Yapılanma. EGİFED Bilimsel Araştırmalar Dizisi-1, İzmir.
YAZICIOĞLU, Y. ve ERDOĞAN, S., 2004. SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık, Ankara, 433s.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı **:** ZÜLEYHA AKKUŞ

Uyruğu **:** TÜRKİYE CUMHURİYETİ

Doğum Yeri ve Tarihi **:** KIZILTEPE / 24.06.1989

e-mail : zelisgeleri@gmail.com

EĞİTİM

Derece	**Adı, İlçe, İl**	**Bitirme Yılı**
Lise	: Kızıltepe Lisesi / Kızıltepe / Mardin	2006
Üniversite	: Mersin Ünv. / Çiftlikköy/ Mersin	2013
Yüksek Lisans	: Harran Ünv. / Merkez / Şanlıurfa	Devam Ediyor

EKLER

EK 1 Tarım Çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Ölçeği

1)Çalıştığınız İlçe
( ) Kızıltepe ( ) Derik ( ) Artuklu

2)Cinsiyetiniz
( ) Erkek ( ) Kadın

3)Yaşınız
( ) 18-25 ( ) 26-34 ( ) 35-44 ( ) 45 ve Üzeri

4)Gelir Durumunuz
( ) 1500 TL Aşağısı ( ) 1501-2000 TL ( ) 2001 TL ve Üzeri

5)Çalışan Sayınız
( ) 1-15 Kişi ( ) 16-30 Kişi ( ) 31 ve Üzeri

6)İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulunuz Var mı?
( ) Var ( ) Yok

7)Kaza geçirdiniz mi?
( ) Evet ( ) Hayır

8)Uyarı levhaları ve kişisel koruyucu malzemeler kullanıyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır

Aşağıda yer alan ifadeleri LÜTFEN dikkatlice okuyunuz. Tarım sektörünü göz önüne alarak her bir ifadenin kendi görüşünüze göre ne derece doğru ya da yanlış olduğunu verilen ölçek üzerinde, 5- Tamamen Katılıyorum, 4- Katılıyorum, 3-Kararsızım, 2- Katılmıyorum, 1- Hiç katılmıyorum, olmak üzere işaretleyiniz.		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1	Belirlenmiş planlara göre iç denetim yapılıyor.					
2	Çalışanlarımıza iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemeye yönelik belirli bir program dahilinde eğitimler veriliyor.					
3	Devlet ve özel kurumlarca İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili olarak çalışanlar denetlenmektedir.					
4	Düzenli olarak kaza istatistikleri tutuluyor.					
5	Gürültülü alanlarda ses ölçümleri yapılıyor ve oluşan gürültüye karşı önlem alınıyor.					
6	Sertifikalı ilk yardım ekibimiz vardır ve aktif olarak faaliyet göstermektedir.					
7	Çalışanlar işe alımından itibaren ve çalıştıkları sürece mevzuata uygun olarak periyodik sağlık kontrollerinden geçiriliyor.					

8	İş kazalarını önlemek için ilgili yasal mevzuata uyulmaktadır.					
9	İş kazalarını önlemek için iş sağlığı ve güvenliği araştırmaları ve kaza analizleri düzenli olarak yapılıyor.					
10	İş kazalarını önlemek için kişi-iş uyumu çalışmalarından faydalanılmaktadır.					
11	İş kazalarını önlemeye yönelik olarak risk değerlendirme çalışmaları yapılıyor.					
12	İş kazalarıyla ilgili kayıt ve veriler yeterli düzeyde tutuluyor.					
13	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitime gerekli kişiler tabi tutuluyor.					
14	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitime işçiler tabi tutuluyor.					
15	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitime tüm personel tabi tutuluyor.					
16	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitime iş verenler tabi tutuluyor.					
17	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kişisel koruyucu malzemeler ve uyarı levhaları kullanılmaktadır.					
18	Çalıştığımız yer yasada belirtilen süre için, sürekli bir iş yeri hekimine sahiptir.					
19	İşe alım aşamasında işin gerektirdiği niteliklere uygun eleman seçmek için psikoteknik test, zeka testi, sağlık muayenesi vb. yöntemler kullanılıyor.					
20	İşe yeni giren çalışanlara iş kazalarını önlemeye yönelik oryantasyon eğitimi uyglanıyor.					
21	İşletme içerisinde iş sağlığı ve güvenliği konusunda işbirliği ve koordinasyon sağlanıyor.					
22	İşletmemizde iş sağlığı ve güvenliği kurulu iş kazaları ve meslek hastalıklarını önlemede etkilidir.					
23	İş verenlerin (İşletmenin) organizasyonel yapısı belirlenmiştir (Organizasyon şeması).					
24	Makine ve teçhizatlarımızın kontrolü ve bakımı periyodik olarak yapılıyor.					
25	İş kazalarını önlemeye yönelik olarak tehlikeli işi yapan işçiler ile diğer işçiler arasına mesafe veya paravan koyulmaktadır.					
26	Meslek hastalıklarını önlemeye yönelik olarak çok zararlı bir maddenin yerine daha az zararlı bir madde kullanılıyor.					
27	Meslek hastalıklarını önlemeye yönelik olarak havalandırma sistemi var.					
28	Meslek hastalıklarını önlemeye yönelik olarak tehlikeli madde çalışma çevresinden fiziken ayrılıyor.					
29	Meslek hastalıklarını önlemeye yönelik olarak tozun su yardımı ile havalanmasını önlemeye çalışıyoruz.					
30	Meydana gelen bir iş kazasından sonra ilgili kişilerce kaza ve yaralanma tutanağı doldurulyor.					
31	Risk değerlendirmesi olarak hasar ve zarar oluştuktan sonra tekrarında önleme mantığı kullanılıyor.					
32	Risk değerlendirmesi olarak hasar ve zarar ortaya çıkmadan önleme mantığı kullanılıyor.					
33	Risk kontrol yöntemlerini uygulamaya yönelik planlar yapılıyor ve kullanılıyor.					
34	Yönetim kademelerindekilerin iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarındaki ilgi ve desteği yeterlidir.					